תלמוד בבלי
'גמרא ופירושה'
מסכת עירובין
חלק ח'
דפים נ"א - נ"ז
מהדורה ללומדי
הדף היומי

מסכת עירובין

עם פירוש גמרא ופירושה
ותבנית ש"ס נהרדעא החדש

חלק ח
דף נא-נו

את החוברת הבאה של ימי חוה"מ
ניתן להשיג בתאום בטלפון 053-3129507

©
כל הזכויות שמורות

יצא לאור ע"י
מכון 'תלמוד והלכה'
רחוב מנחם משיב 12
ירושלים

מהדורת ביקורת

להזמנות מרוכזות לשיעורי הדף היומי
053-3129507

כל הערה והוספה תתקבל בברכה
בפקס 08-9298155

תבנית הש"ס:

ניקוד:
דיקטה

שערים ועימוד:
דוד לוי
050-4130067

סדר הלימוד מיום שלישי יא תשרי תשפ"א
עד יום ראשון טז תשרי תשפ"א

דף היומי מסכת עירובין דף נא עד דף נו

הנושאים המרכזיים:

דף נא

- שביתתי במקום פלוני [רק כשיכול לרוץ לשם. כשאחד מכיר השני לא]
- מקור דין אלפיים אמה תחום שבת בריבוע
- הוצאה ד' אמות ואלכסונם. עמוד גבוה י' ורחב ד' ואלכסונם
- עירוב ברגליו [לעני ולעשיר]

דף נב

- ד' אמות למערב בפת
- התחיל ללכת אם דינו כעני. אם צריך לומר שביתתי במקום פלוני
- יצא אמה מחוץ לתחום
- רגלו אחת בתוך התחום
- החשיך חוץ לתחום

דף נג

- כיצד מעברים את הערים
- ביאור 'מערת המכפילה'. ויקם מלך חדש'. 'נמרוד'
- מאמרי רבי יוחנן על רבי אושעיא
- קיום התורה [דיוק. סימנים. רב אחד. ללמד לאחרים]
- דיוק בלשון. דיבורי חכמה. מעשים ברבי יהושע בן חנניה

דף נד

- תורה [לימוד בפה. חש בכל גופו. ענוה. חזרה. חביבותה. זהירות מתענוגים]
- תורה [חזרה. סדר לימוד ישראל. שימה בפיהם. מעשה ברבי פרידא. סימנים]

דף נה

- כיצד מעברין את הערים
- עיר העשויה כקשת
- עיבור בין ב' עיירות. בעיר שנפרצה חומתה
- תחום יושבי צריפים [ומאמר עליהם]

דף נו

- אכילת ירק. עיר שיש בה מעלות ומורדות
- מרבעה בריבוע עולם
- כיצד מרבעין את העיר
- תקופות השנה

אלפי שעות תורה
יכולות להיות שלך בקלות!

זכינו ובס"ד חוברות 'גמרא ופירושה' מתקבלות מידי שבוע בקורת רוח ובהנאה מרובה בקרב לומדי הדף היומי די בכל אתר ואתר בארץ הקודש ובתפוצות.

עקב הביקוש הרב אנו נערכים להגדלת תפוצת החוברות המודפסות, לשם כך אנו יוצאים במבצע גיוס שותפים המעוניינים לזכות את הרבים באלפי שעות תורה.

כל שותף יקבל הקדשה בתחתית הדף הנלמד להצלחתו ולהצלחת בני ביתו או להבדיל לע"נ יקיריו.

לשותפות חייגו:

053-3129507 | 052-7652482

להנצחת יקירכם חייגו: 053-3129507

להנצחת יקירכם חייגו: 053-3129507

אמר שביתתי בעיקרו, הרי זה מועיל רק אם יכול להספיק לרוץ לשם

שנינו במשנה: **אָמַר שְׁבִיתָתִי בְּעִיקָּרוֹ, מְהַלֵּךְ מִמְּקוֹם רַגְלָיו וְעַד עִיקָּרוֹ אַלְפַּיִם אַמָּה, וּמֵעִיקָּרוֹ לְבֵיתוֹ אַלְפַּיִם אַמָּה, נִמְצָא מְהַלֵּךְ מִשָּׁחֲשֵׁיכָה אַרְבַּעַת אֲלָפַיִם אַמָּה.** (דף נא)

אָמַר רָבָא: וְהוּא - מה ששנינו שאם סיים מקום קנה שביתה בעיקרו, הוא רק באופן **דְּכִי רָהֵיט לְעִיקָּרוֹ מָטֵי** – שאם ירוץ לשם יכול לבוא למקום קודם שתחשך (וכיון שקונה שם שביתה, יכול ללכת לביתו בנחת).

שאלה: והרי בלשון המשנה משמע שאינו יכול ללכת עד ביתו אפילו במרוצה

אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: וְהָא חָשְׁכָה לוֹ קָתָנֵי - שמשמע שחשכה לו ואינו יכול ללכת עד ביתו אפילו במרוצה קודם שתחשך,

תשובה נוסח א': כוונת המשנה שאינו יכול לבוא לביתו, אבל עד לאילן יכול להגיע

עונה הגמרא: **חָשְׁכָה לְבֵיתוֹ, אֲבָל לְעִיקָּרוֹ שֶׁל אִילָן מָצֵי אָזֵיל**, שהיה מגיע לשם אם היה רץ.

תשובה נוסח ב': כוונת המשנה שאינו יכול לבוא לביתו בהליכה רגילה, אבל במרוצה יכול להגיע

אִיכָּא דְּאָמְרִי אָמַר רָבָא: חָשְׁכָה לוֹ כִּי מְסַגֵּי קַלֵּי קַלֵּי - אם הוא ילך לאט לאט, **אֲבָל רָהֵיט מָטֵי** - אבל אם הוא ירוץ הוא יגיע.

✦✦✦

מעשה רב בדין האומר שביתתי במקום פלוני, כשאחד מכיר את המקום והשני אינו מכיר

רַבָּה וְרַב יוֹסֵף הֲווֹ קָא אָזְלִי בְּאוֹרְחָא – היו מהלכים בדרך, **אֲמַר לֵיהּ רַבָּה לְרַב יוֹסֵף: תְּהֵא שְׁבִיתָתְנוּ תּוּתֵי דִּיקְלָא דְּסָבֵיל אֲחוּהּ** - תחת הדקל שאילן אחר היה נסמך עליו, **וְאָמְרִי לַהּ, תּוּתֵי דִּיקְלָא דְּפָרֵיק מָרֵיהּ מִכְּרָגָא** - ויש אומרים, שאמר תהא שביתתנו תחת הדקל שטוען פירות הרבה ומוכרן ופורע מהן המס.

(יָדַע לֵיהּ מָר) אֲמַר לֵיהּ: רב יוסף לרבה: **לָא יָדַעְנָא לֵיהּ** - איני מכיר אותו אילן.

אֲמַר לֵיהּ רבה: **סְמוֹךְ עֲלַי, דְּתַנְיָא, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אִם הָיוּ שְׁנַיִם אֶחָד מַכִּיר וְאֶחָד שֶׁאֵינוֹ מַכִּיר, זֶה שֶׁאֵינוֹ מַכִּיר מוֹסֵר שְׁבִיתָתוֹ לַמַּכִּיר** - ואומר לו 'שביתתי עמך', **זֶה שֶׁמַּכִּיר אוֹמֵר: תְּהֵא שְׁבִיתָתְנוּ בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי.**

הגמרא מעירה שמאמר זה לא נאמר בשם רבי יוסי. **וְלָא הִיא, לָא תְּנָא לֵיהּ כְּרַבִּי יוֹסֵי, אֶלָּא כִּי הֵיכִי דְּלִיקַבֵּל לַהּ מִינַּיהּ, מִשּׁוּם דְּרַבִּי יוֹסֵי נִימּוּקוֹ עִמּוֹ** - אף שמאמר זה לא רבי יוסי אמרו, אמר זאת בשם רבי יוסי כדי שהדברים יתקבלו, שעל רבי יוסי נאמר: 'נמוקו עמו'.

✦✦✦

מקור הדין שיש לאדם אלפיים אמה ממקום שביתתו

שנינו במשנה: **אִם אֵינוֹ מַכִּיר אוֹ שֶׁאֵינוֹ בָּקִי וְכוּ',** זכה לו מקומו אלפיים אמה לכל רוח.

מבררת הגמרא: **הָנֵי אַלְפִּים אַמָּה הֵיכָן כְּתִיבָן** - היכן הם כתובים בפסוק, **דְּתַנְיָא** [שנינו בברייתא] **'שְׁבוּ אִישׁ תַּחְתָּיו', אֲלוּ אַרְבַּע אַמּוֹת** [שיש למי שיוצא חוץ לתחום]. **'אַל יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ', אֵלּוּ אַלְפַּיִם אַמָּה, מְנָא לַן** - מניין לברייתא שמה שנאמר 'אל יצא ממקומו, היינו מאלפיים אמה.

אָמַר רַב חִסְדָּא: לְמַדְנוּ מָקוֹם מִמָּקוֹם, וּמָקוֹם מִנִּיסָּה - נאמר 'אל יצא איש ממקומו', ונאמר 'ושמתי לך מקום אשר ינוס שמה', מה שם כתוב מקום וכתוב ניסה, אף כאן שכתוב מקום, אנו דנים כאילו כתוב בו 'ניסה'.

ועוד אנו דנים: **נִיסָּה מִנִּיסָּה, וְנִיסָּה מִגְּבוּל** - נאמר 'מגבול עיר מקלטו אשר ינוס', מה שם כתוב ניסה וכתוב גבול, אף כאן בפסוק 'אל יצא איש ממקומו', (שכאילו כתוב בו ניסה), אנו דנים כאילו כתוב בו 'גבול'.

וּגְבוּל מִגְּבוּל, וּגְבוּל מִחוּץ - נאמר 'ומצא אותו גואל הדם מחוץ לגבול', מה שם כתוב גבול וכתוב חוץ, אף כאן בפסוק 'אל יצא איש ממקומו' (שכאילו כתוב בו גבול), אנו דנים כאילו כתוב בו 'חוץ'.

וְחוּץ מֵחוּץ, דִּכְתִיב: 'וּמַדּוֹתָם מִחוּץ לָעִיר אֶת פְּאַת קֵדְמָה אַלְפַּיִם בָּאַמָּה' וְגוֹ', וכיון ששם כתוב 'חוץ' והוא 2000 אמה, כך בפסוק 'אל יצא איש ממקומו' שכאילו כתוב 'חוץ' הוא 2000 אמה.

שואלת הגמרא: **וְנֵילַף מִ'קִּיר הָעִיר וָחוּצָה אֶלֶף אַמָּה',** שכתוב 'חוצה' והוא 1000 אמה, ולא 2000.

עונה הגמרא: **דָּנִין חוּץ מֵחוּץ, וְאֵין דָּנִין חוּץ מֵחוּצָה** - בפסוק 'אל יצא איש ממקומו, כאילו כתוב 'חוץ', ועל כן לומדים מהפסוק 'ומדותם מחוץ לעיר את פאת קדמה אלפיים באמה', שגם בו נאמר 'חוץ', ולא לומדים מהפסוק 'קיר העיר וחוצה אלף אמה', שלא נאמר בו חוץ אלא נאמר בו 'חוצה'.

שואלת הגמרא: **וּמַאי נָפְקָא מִינַּהּ, הָא תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל 'וְשָׁב הַכֹּהֵן' 'וּבָא הַכֹּהֵן',** הרי שנינו שלומדים בגזירה שוה מתיבת 'שיבה' לתיבת 'ביאה' - אף שאין זה אותו תיבה, כיון שהוא אותו משמעות, **זוֹ הִיא שִׁיבָה זוֹ הִיא בִּיאָה,** ואם כן גם כאן אפשר ללמוד גזירה שוה מ'חוץ' ל'חוצה', שהם אותו משמעות.

עונה הגמרא: **הָנֵי מִילֵּי הֵיכָא דְּלֵיכָּא מִידֵּי דְּדָמֵי לֵיהּ** - אלו הדברים שלומדים גזירה שוה, משתי תיבות שעניינם אחד, נאמרו רק אם אין תיבה אחרת שדומה לתיבה זו, **אֲבָל הֵיכָא דְּאִיכָּא מִידֵּי דְּדָמֵי לֵיהּ, מִדָּמֵי לֵיהּ יָלְפִינַן** - אבל היכן שיש תיבה דומה, לומדים ממנה, ולכן כאן שכתוב חוץ לומדים חוץ מחוץ, ולא לומדים חוץ מחוצה.

♦♦♦

ביאור המקור אם מודדים את האלפיים אמה בעיגול או בריבוע

שנינו במשנה: **אַלְפַּיִם אַמָּה עֲגוּלוֹת** דברי רבי חנינא בן אנטיגנוס, וחכמים אומרים מרובעות.

שואלת הגמרא: **וְרַבִּי חֲנִינָא בֶּן אַנְטִיגְנוֹס מָה נַפְשָׁךְ, אִי אִית לֵיהּ גְּזֵירָה שָׁוָה** - אם הוא סובר גזירה שוה (האמורה לעיל) מהפסוק 'ומדותם מחוץ לעיר את פאת קדמה אלפיים באמה', והרי **פֵּיאוֹת כְּתִיבָן** כתוב בפסוק לשון 'פאת' שמשמע שהוא מרובע, שהרי דבר עגול אין לו פיאה (פינה), ומדוע הוא אומר שה2000 אמה עגולות.

אִי לֵית לֵיהּ גְּזֵירָה שָׁוָה, אַלְפַּיִם אַמָּה מְנָא לֵיהּ - ואם אינו סובר גזירה שוה מנין הוא לומד שיש אלפיים אמה.

עונה הגמרא: **לְעוֹלָם אִית לֵיהּ גְּזֵירָה שָׁוָה, וְשָׁאנֵי הָכָא דְּאָמַר קְרָא 'זֶה יִהְיֶה לָהֶם מִגְרְשֵׁי הֶעָרִים',** ומכך שכתוב 'זה יהיה' דורש רבי חנינא בן אנטיגנוס: **לָזֶה** (למגרשי הערים) **אַתָּה נוֹתֵן פֵּיאוֹת, וְאִי אַתָּה נוֹתֵן פֵּיאוֹת לְשׁוֹבְתֵי שַׁבָּת,** ועל כן אף שלומדים מהפסוק שתחום שבת הוא 2000 אמה, יש מיעוט שלא ללמוד מהפסוק גם שמרבעים את התחומים.

וְרַבָּנַן [שאומרים שמרבעים את התחומים, מה הם עונים על מיעוט זה]: **תָּנֵי רַב חֲנַנְיָה אוֹמֵר:** רבנן סוברים שמה שנאמר 'זה יהיה להם' אינו מיעוט, אלא כך דורשים את הפסוק: **כָּזֶה יְהוּ כָּל שׁוֹבְתֵי שַׁבָּת,** שבכל דיני שביתת שבת, התחום יהיה מרובע עם 'פיאות'.

◆◆◆

דין הוצאה ד' אמות, היינו ד' אמות וח' חומשים (5 אמות ו3/5 אמה, שהוא עם האלכסון)

אָמַר רַבִּי אַחָא בַּר יַעֲקֹב: הַמַּעֲבִיר אַרְבַּע אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, אֵינוֹ חַיָּיב עַד שֶׁמַּעֲבִיר הֵן וַאֲלַכְסוֹנָן, גם בהעברה ד' אמות ברשות הרבים, אין חייבים על העברה ד' אמות, אלא על ד' אמות וח' חומשי אמה,

שכיון שעד ד' אמות מותר לאדם לטלטל ברשות הרבים, אם נעשה ריבוע מסביב ד' אמות שהוא הולך ומטלטל, [שהרי כאמור למדנו מהפסוק 'כזה יהיו כל שובתי שבת', שלכל דיני שבת יש זויות], נמצא שיש לו לאלכסונו ד' אמות וח' חומשים, ועל כן בכל העברה הוא חייב רק על שיעור זה.

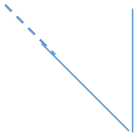

בשרטוט זה רואים קו ישר (ד' אמות). קו אלכסוני (ד' אמות), וכיון שנותנים גם את האלכסון יכול ללכת עד סיום הקו המקווקו, שאמה ישרה היא באלכסון אמה ושתי חומשים, נמצא ש4 אמות הם 4 אמות ועוד 8 חומשים - שהם 5 אמות ו2/3

(בנושא זה לא שייך לומר שנותנים לו ריבוע שהרי אין נותנים לו ריבוע ללכת בו, אלא שיכול ללכת עד מרחק ד' אמות, וכיון שאם נעשה לזה 'פיאות' הוא יהיה ד' אמות וח' חומשים, מותר ללו ללכת שיעור זה).

◆◆◆

דין עמוד שהוא גבוה י' ורחב ד' טפחים שדינו כרשות היחיד, הוא עם האלכסון (ד' טפחים וח' חומשים, שרק עם אלכסונו 5 טפחים ו3/5 הוא רשות היחיד)

אָמַר רַב פָּפָּא: בְּדֵיק לַן רָבָא - רבא בחן אותנו, ניסה אותנו בשאלה אם נענה נכון, **עַמּוּד בִּרְשׁוּת הָרַבִּים גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה** טפחים, **וְרוֹחַב אַרְבָּעָה** טפחים, שדינו כרשות היחיד, האם הוא **צָרִיךְ הֵן וַאֲלַכְסוֹנָן אוֹ לָא.**

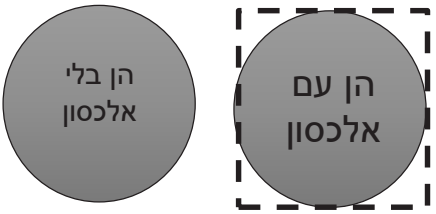

וְאָמְרִינַן לֵיהּ: לָאו הַיְינוּ דְּרַב חֲנַנְיָה, דְּתַנְיָא רַב חֲנַנְיָה אוֹמֵר: כָּזֶה יְהוּ כָּל שׁוֹבְתֵי שַׁבָּת, שנותנים פיאות לכל דיני שבת, ולכן מרבעים את העיגול שיהיה לו ד' זויות, ונמצא נוסף על ד' אמות, ח' חומשים.

♦♦♦

דעת רב נחמן: לכולי עלמא רק עני אומר שביתתי במקום פלוני. ורבי יהודה מיקל גם לעשיר בשביתתי במקומי

שנינו במשנה: **וְזֶה הוּא שֶׁאָמְרוּ הֶעָנִי מְעָרֵב בְּרַגְלָיו. אָמַר רַבִּי מֵאִיר אָנוּ אֵין לָנוּ אֶלָּא עָנִי וְכוּ'.**

אָמַר רַב נַחְמָן: מַחֲלוֹקֶת בְּמָקוֹמִי - מחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה היא רק כשאמר 'שביתתי במקומי', **דְּרַבִּי מֵאִיר סָבַר עִיקָּר עֵירוּב בְּפַת** - בהנחת פת במקום שרוצה לקנות שביתה, [עמוד ב] **עָנִי הוּא דְּאֵקִילוּ רַבָּנַן עִילָּוֵיהּ** - ומה שהקילו רבנן לערב ברגליו ולא בפת, אין זה אלא בעני ההולך בדרך ואין עמו פת, שיכול לומר שביתתי במקום פלוני או שביתתי במקומי, **אֲבָל עָשִׁיר לָא** - אבל לא הקילו בזה בעשיר שאינו הולך בדרך ויש עמו פת (שלא יערב אלא בפת).

וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר, עִיקַּר עֵירוּב בָּרֶגֶל - עיקר מצות עירוב להיות במקום שרוצה לקנות בו שביתה ולשהות שם בכניסת שבת, **אֶחָד עָנִי וְאֶחָד עָשִׁיר.**

אֲבָל אם אומר שביתתי **בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי,** שאין זה לא עירוב בפת, ולא עירוב ברגל במקום השביתה, **דִּבְרֵי הַכֹּל עָנִי אֵין, עָשִׁיר לָא.**

לפי זה רבי מאיר הוא האומר: 'וזו היא שאמרו העני מערב ברגליו', שעיקר עירוב בפת, ולא הקילו בעשיר לומר שביתתי במקומי

וְזוֹ הִיא שֶׁאָמְרוּ - לפי שיטה זו מה ששנינו במשנה 'וזו היא שאמרו העני מערב ברגליו', שמשמע שזו קולא שהקילו לעני, **מַאן קָתָנֵי לַהּ, רַבִּי מֵאִיר** [דאמר עיקר עירוב בפת], **וְאַהֲנֵיָא קָאֵי** - ועל איזה אופן במשנה זה נאמר, **אַאֵינוֹ מַכִּיר אוֹ שֶׁאֵינוֹ בָּקִי בַּהֲלָכָה,** ואמר שביתתי במקומו, שלרבי מאיר אפילו אופן זה אינו עיקר תקנת עירוב, שעיקר התקנה היא בפת.

לפי זה רבי יהודה הוא האומר: 'ולא אמרו מערבין בפת אלא להקל על העשיר', שעיקר עירוב ברגליו, וגם עשיר אומר שביתתי במקומי

ומה ששנינו: **וְלֹא אָמְרוּ מְעָרְבִין בְּפַת אֶלָּא לְהָקֵל, מַאן קָתָנֵי לַהּ, רַבִּי יְהוּדָה,** שמשמע שעיקר

עירוב נתקן ברגל (שהולך למקום ונמצא שם משחשיכה ואומר שביתתי במקומי), ולא אמרו עירוב בפת אלא להקל על העשיר.

♦ ♦ ♦

דעת רב חסדא: לכולי עלמא גם עשיר אומר שביתתי במקומי. ורבי יהודה מיקל גם לעשיר בשביתתי במקום פלוני

וְרַב חִסְדָּא אָמַר: מַחֲלוֹקֶת בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי, דאין כאן לא עירוב בפת ולא עירוב ברגל אלא אמירה בעלמא, **דְּרַבִּי מֵאִיר סָבַר עָנִי אֵין עָשִׁיר לָא. וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר אֶחָד עָנִי וְאֶחָד עָשִׁיר,**

אֲבָל בִּמְקוֹמִי, דִּבְרֵי הַכֹּל אֶחָד עָנִי וְאֶחָד עָשִׁיר, דְּעִיקַּר עֵירוּב בָּרֶגֶל.

לפי זה רבי מאיר הוא האומר: 'וזו היא שאמרו העני מערב ברגליו', על האומר שביתתי במקום פלוני, שהוא קולא רק בעני

ומה ששנינו: **וְזוֹ הִיא שֶׁאָמְרוּ, מַאן קָתָנֵי לַהּ רַבִּי מֵאִיר, וְאַהֲנֵיָא קָאֵי, אַהָא, מִי שֶׁבָּא בַּדֶּרֶךְ וְחָשְׁכָה.**

לפי זה בין רבי מאיר ובין רבי יהודה אמרו: 'ולא אמרו מערבין בפת אלא להקל על העשיר', שהרי לשיטת שניהם עיקר עירוב ברגל, ובין עני ובין עשיר אומרים שביתתי במקומי

ומה ששנינו: **וְלֹא אָמְרוּ מְעָרְבִין בְּפַת אֶלָּא לְהָקֵל מַאן קָתָנֵי לַהּ, דִּבְרֵי הַכֹּל,** שהרי בין לרבי יהודה ובין לרבי מאיר בין עני ובין עשיר מערבים באופן שהם נמצאים במקום השביתה.

♦ ♦ ♦

ברייתא כדברי רב נחמן, שהמחלוקת היא על שביתתי במקומי, אם הקילו בזה גם לעשיר. אבל בשביתתי במקום פלוני, לכולי עלמא הוא רק קולא בעני

תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרַב נַחְמָן [שהמחלוקת היא על האומר שביתתי במקומי], שכך שנינו: **אֶחָד עָנִי וְאֶחָד עָשִׁיר מְעָרְבִין בְּפַת, וְלֹא יֵצֵא עָשִׁיר חוּץ לַתְּחוּם** (היינו לסוף התחום או לתוך ד' אמות מתחומו) **וְיֹאמַר שְׁבִיתָתִי בִּמְקוֹמִי לְפִי שֶׁלֹּא אָמְרוּ מְעָרְבִין בָּרֶגֶל** [אפילו כשאומר במקומי] **אֶלָּא לְמִי שֶׁבָּא בַּדֶּרֶךְ וְחָשְׁכָה דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר,** הרי שלרבי מאיר אף כשאומר שביתתי במקומי, אין זה קולא אלא לעני.

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֶחָד עָנִי וְאֶחָד עָשִׁיר מְעָרְבִין בָּרֶגֶל, וְיֵצֵא עָשִׁיר חוּץ לַתְּחוּם [אם ירצה] **וְיֹאמַר תְּהֵא שְׁבִיתָתִי בִּמְקוֹמִי, וְזֶה הוּא עִיקָּרוֹ שֶׁל עֵירוּב** לערב ברגל, **וְהִתִּירוּ חֲכָמִים לְבַעַל הַבַּיִת לְשַׁלֵּחַ עֵירוּבוֹ בְּיַד עַבְדּוֹ בְּיַד בְּנוֹ בְּיַד שְׁלוּחוֹ בִּשְׁבִיל לְהָקֵל עָלָיו** - אף שהתירו לעשיר לערב על ידי שאומר שביתתי במקומי, אינו צריך ללכת בעצמו אלא יכול לשלוח את שלוחו שיהיה שם, ויאמר שביתתי במקומי - הרי מוכח שגם רבי יהודה לא הקיל לעשיר אלא כשאומר שביתתי במקומי, ולא כשאומר שביתתי במקום פלוני.

הגמרא מביאה את סיום הברייתא שמשם מוכיח רבי יהודה כשיטתו: **אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מַעֲשֶׂה בְּאַנְשֵׁי בֵּית מֶלֶךְ וּבְאַנְשֵׁי בֵּית גּוּרְיוֹן בְּאָרוֹמָא** (שם מקום) **שֶׁהָיוּ מְחַלְּקִין גְּרוֹגְרוֹת** (תאנים יבשים) **וְצִימּוּקִין** (ענבים יבשים שנתייבשו ונצטמקו) **לַעֲנִיִּים בִּשְׁנֵי בַצּוֹרֶת, וּבְאִין עֲנִיֵּי כְּפַר שִׁיחִין וַעֲנִיֵּי כְּפַר חֲנַנְיָה** (שהיו סמוכים לארומה בתוך ד' אלפים, ויכלו ללכת לשם על ידי

הנחת עירוב תחומין בסוף 2000) **וּמַחְשִׁיכִין עַל הַתְּחוּם, וּלְמָחָרָת מַשְׁכִּימִין וּבָאִין,** הרי שאף לעשירים (שהרי הם היו בביתם ודינם כעשירים) הקילו כשאומר שביתתי במקומי.

ראיה נוספת לדברי רב נחמן, שגם רבי יהודה לא מיקל בשביתתי במקום פלוני, אלא בעני ולא בעשיר

אָמַר רַב אָשֵׁי: מַתְנִיתִין נָמֵי דַּיְקָא - מהמשנה גם מדוייק כרב נחמן שלרבי יהודה מה שמקילים בעשיר הוא רק כשאומר שביתתי במקומי ולא כשאומר שביתתי במקום פלוני,

דְּקָתָנֵי מִי שֶׁיָּצָא לֵילֵךְ לְעִיר שֶׁמִּעֲרְבִין לָהּ וְהֶחְזִירוּ חֲבֵרוֹ ולא הלך לשם, אלא אמר שביתתי במקום פלוני, **הוּא מוּתָּר לֵילֵךְ** [על ידי העירוב, שאמר שביתתי במקום פלוני], **וְכָל בְּנֵי הָעִיר אֲסוּרִין** [אף אם אמרו שביתתי במקום פלוני], **דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה.**

וַהֲוֵינַן בַּהּ, מַאי שְׁנָא אִיהוּ וּמַאי שְׁנָא אִינְהוּ, וְאָמַר רַב הוּנָא: הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן, כְּגוֹן שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי בָתִּים [אחד בעיר זאת ואחד בעיר השניה] **וּשְׁנֵי תְּחוּמֵי שַׁבָּת בֵּינֵיהֶן** [ובין שני הבתים יש עד 4000 אמה], **אֵיהוּ כֵּיוָן דְּנָפְקָא לֵיהּ לְאוֹרְחָא הֲוָה לֵיהּ עָנִי,** ויכול הוא לערב על ידי שיאמר שביתתי במקום פלוני, **וְהָנָךְ עֲשִׁירִים נִינְהוּ** והם עשירים שהרי הם בביתם, ואינם יכולים לערב על ידי שיאמרו שביתתי במקום פלוני, **אַלְמָא כָּל בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי עָנִי אֵין עָשִׁיר לָא** - הרי שאף שמשנה זו רבי יהודה היא, אין מקילים בעירוב שאומר שביתתי במקום פלוני, אלא בעני (שאינו בביתו), ולא בעשיר.

שְׁמַע מִינַּהּ כדעת רב נחמן שלרבי יהודה אין מקילים כשאומר שביתתי במקומי אלא לעני ולא לעשיר, (ולא כרב חסדא שלשיטתו רבי יהודה מיקל גם בעשיר לומר שביתתי במקום פלוני).

◆ ◆ ◆

הלכה כרבי יהודה, וכביאור רב נחמן בשיטתו, שעשיר מערב כשאומר שביתתי במקומי. ועני גם כשאומר שביתתי במקום פלוני

מַתְנֵי לֵיהּ רַב חִיָּיא בַּר אָשֵׁי לְחִיָּיא בַּר רַב קַמַּיהּ דְּרַב: אֶחָד עָנִי וְאֶחָד עָשִׁיר הקילו בעירוב ברגליו.

אָמַר לֵיהּ רַב לרב חייא בר אשי: **סַיֵּים בָּהּ נָמֵי הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה,** והיינו כדעת רב נחמן בדעת רבי יהודה שהוא מיקל לעשיר רק כשאומר שביתתי במקומי, אבל אם אומר שביתתי במקום פלוני, לא הקילו בזה אלא לעני.

מעשה רב ברבה בר רב חנן שנהג כרבי יהודה לפי שיטת רב חסדא (שעשיר מערב באמירת שביתתי במקום פלוני), ואחרי שאמר לו אביי שהלכה כרב נחמן (שלרבי יהודה עשיר מערב רק באמירת שביתתי במקומי) חזר בו

רַבָּה בַּר רַב חָנָן הֲוָה רָגִיל דְּאָתֵי - היה רגיל לבוא בכל שבת **מֵאַרְטִיבְנָא לְפוּמְבְּדִיתָא,** וכדי ללכת דרך זו היה מערב בביתו, (דף נב) **אָמַר** [והיה אומר:] **תְּהֵא שְׁבִיתָתִי בְּצִינְתָא** (שהוא מקום בדרך),

אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: מַאי דַּעְתָּיךְ - מדוע הינך מיקל על ידי עירוב באמירה 'שביתתי במקום פלוני' אף שאתה 'עישר' שאתה אומר זאת בביתך, מסתמא הינך נוהג כך, מפני שאתה סובר: **רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה, וְאָמַר רַב חִסְדָּא: מַחֲלוֹקֶת בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי,** וכיון

שהלכה כרבי יהודה, הרי שאף עשיר היושב בביתו יכול לערב על ידי שאומר שביתתי במקום פלוני,

אמנם אמר לו אביי, אין לנהוג כך שהרי: **וְהָא רַב נַחְמָן, וְתַנְיָא כְּוֹותֵיהּ,** שרבי יהודה לא התיר לעשיר לערב באמירת שביתתי במקום פלוני, אלא התיר לעשיר רק באמירת שביתתי במקומי.

אֲמַר לֵיהּ רבה בר רב חנן: **הֲדַרִי בִּי** - אני חוזר בי מקולא זו.

להצלחת הלומדים

גליון הלומדים

מפעל הש"ס

מפעל הגמרות

לעילוי נשמת
מר מלכה

להצלחת הלומדים

להצלחת יקירכם חיינו: 053-3129507

[illegible]

כמאן יהיב יוסף ואליבא דר' יוסי בר יהודה לא כרבה ואליבא דר' יהודה: ר"מ אומר כל שיכול לערב כו': הא תניא חדא זימנא ספק ר"מ ורבי יהודה אומרים הרי זה חמר גמל אמר רב ששת לא תימא במקומו דר"מ ספק עירב ספק לא עירב הוא דהוי חמר גמל אבל חזאי לא עירב לא הוי חמר גמל אלא אפילו חזאי לא עירב הוי חמר גמל והוא הדין חזאי לא עירב תקנו הוי חמר גמל: מתני' מי שיצא חוץ לתחום אפילו אמה אחת לא יכנס ר"א אומר שתים יכנס שלש לא יכנס: גמ' א"ר חנינא תלו אחת בתוך התחום ותלו אחת חוץ לתחום לא יכנס דכתיב אם תשיב משבת רגלך רגלך כתיב והתניא תלו אחת בתוך התחום ותלו אחת חוץ לתחום יכנס הא מני אחרים היא דתניא אחרים אומרים למקום שרובו הוא נעקר איכא דאמרי אמר ר' חנינא יתלו אחת בתוך התחום ותלו אחת חוץ לתחום יכנס דכתיב אם תשיב משבת רגליך רגלך קרינן והתניא לא יכנס הא מני אחרים היא דאמר באחרים דתניא למקום שרובו הוא נעקר. ר"א אומר שתים יכנס שלש לא יכנס והתניא ר"א אומר אחת יכנס שתים לא יכנס לא קשיא הא דעקר חדא וקם אתרתי הא דעקר תרתי וקם אתלתא והתניא ר"א אומר אפילו אמה אחת לא יכנס כי תניא ההיא למודד דתנן המודד ולמודד שאמרו נותנין לו אלפים אמה אפילו סוף מדתו כלה במערה: מתני' מי שהחשיך חוץ לתחום אפילו אמה אחת לא יכנס ר"ש אומר אפילו חמש עשרה אמות יכנס שאין המשוחות ממצין את המדות מפני הטועין: גמ' תנא מפני טועי המדה:

הדרן עלך מי שהוציאוהו

כיצד מעברין את הערים בית נכנס בית יוצא פגום נכנס פגום יוצא היו שם גדודיות גבוהות עשרה טפחים

[illegible]

הדרן עלך מי שהוציאוהו

[illegible]

להנצחת יקירכם חייגו: 053-3129507

יום רביעי יב תשרי תשפ"א **עירובין דף נב**

אָמַר תְּהִא שְׁבִיתָתִי בְּצִינְתָא אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי מַאי דַּעְתָּיךְ רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה הַלָּכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה וְאָמַר רַב חִסְדָּא מַחֲלוֹקֶת בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי, וְהָא רַב נַחְמָן וְתַנְיָא כְּוָותֵיהּ אֲמַר לֵיהּ הֲדַרִי בִּי [התבאר בעמוד הקודם].

♦♦♦

המערב בפת האם יש לו ד' אמות חוץ מהאלפיים

אָמַר רָמֵי בַּר חָמָא: הֲרֵי אָמְרוּ שָׁבַת - הקונה שביתה ברגליו, חוץ ממה שיש לו 2000 אמה לכל צד, עוד **יֵשׁ לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת.**

ויש להסתפק לגבי: **הַנּוֹתֵן אֶת עֵירוּבוֹ** - המערב על ידי הנחת פת במקום שרוצה לקנות שביתה, האם **יֵשׁ לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת** [חוץ מה2000 שיש לו לכל צד], **אוֹ לָא.**

הצעת ראיה: אם המערב בפת אין לו ד' אמות, אין זה קולא, ובמשנה שנינו שהוא קולא

אָמַר רָבָא: תָּא שְׁמַע, לֹא אָמְרוּ מְעָרְבִין בְּפַת אֶלָּא לְהָקֵל עַל הָעֲשִׁיר שֶׁלֹּא יֵצֵא וְיִעָרֵב בְּרַגְלָיו.

[ביאור הראיה:] **וְאִי אָמְרַתְּ אֵין לוֹ** - ואם אתה אומר שהמערב בפת אין לו ד' אמות, יקשה על המשנה: **הַאי לְהָקֵל, לְהַחֲמִיר הוּא** - הרי אין זה להקל אלא להחמיר עליו, שהוא מפסיד ארבע אמות שיש למי שמערב ברגליו.

דחיית הראיה: אף אם מערב בפת אין לו ד' אמות, יש בזה קולא שאינו צריך לטרוח ולערב ברגליו

הגמרא דוחה את הראיה: **אֲפִילּוּ הָכִי נִיחָא לֵיהּ כִּי הֵיכִי דְּלָא נִטְרַח וְנֵיפּוֹק** -- אפילו אם המערב בפת אין לו ד' אמות, מה שהתירו חכמים לערב בפת הוא קולא כדי שלא יצטרך לטרוח ולצאת לערב ברגליו, ולהיות הוא או שלוחו במקום שרוצה לקנות שביתה.

משנה

מי שהתחיל ללכת לדרך, ובאמצע דרכו חזר לביתו, ודעתו לחזור ולהמשיך ללכת לדרך, דעה א': – דינו כעני, שיכול לערב רגליו

מִי שֶׁיָּצָא [מעירו] **לַיְלֵךְ בָּעִיר** [אחרת] **שֶׁמְּעָרְבִין בָּהּ** - היוצא לדרך לעיר שהיא בתוך 4000 אמה מביתו, (שכדי ללכת לשם, צריך להניח עירוב בתוך 2000 אמה מעירו, וכך יכול ללכת עד העיר השניה),

וְהֶחְזִירוּ חֲבֵירוֹ לְעִירוֹ - ובאמצע הדרך חזר לעירו, שחבירו אמר לו חם בדרך או קר בדרך, ודעתו לחזור וללכת לעיר האחרת, **הוּא מוּתָּר לֵילֵךְ,** אם אמר שביתתי במקום פלוני, שדינו כמי שהחזיק בדרך והרי הוא עני, ויכול לערב ברגליו.

וְכָל בְּנֵי הָעִיר אֲסוּרִין - אפילו אם הם אמרו שביתתי במקום פלוני, כיון שהם בביתם והרי הם עשירים, ועשיר אינו קונה שביתה באמירת 'שביתתי במקום פלוני', **דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה.**

דעה ב': – אין יכול לערב ברגליו, וגם אין קונה שביתה בביתו

רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: כֹּל שֶׁהוּא יָכוֹל לְעָרֵב [בפת] **וְלֹא עֵירַב,** כגון אדם זה שאינו בדרך ממש, שהרי הוא סמוך לביתו, כיון שלא עירב בפת: **הֲרֵי זֶה חָמָר גַּמָּל** - הרי הוא נמשך לשתי צדדים, שמצד אחד רצה לקנות שביתה בדרך, ולא בביתו, וכיון שהוא 'עשיר' אינו קונה שביתה בדרך (כשמערב ברגליו), ומצד שני לא קנה שביתה בביתו, שהרי רצה לקנות שביתה בדרך, על כן אינו קונה שביתה לא כאן ולא כאן, ואינו יכול ללכת אלא במקום שממה נפשך הוא בכלל תחומו. (ורבי מאיר סובר כך בכל אדם עשיר שאף אם החזיק בדרך אפילו אם לא חזר לביתו שאינו קונה שביתה ע"י אמירת שביתתי במקום פלוני, כיון שהוא יכול לערב בפת. רש"י).

גמרא

ביאור המשנה: המחלוקת היא על מי שהתחיל לילך בדרך אם דינו כעני

מבררת הגמרא: **מַאי שְׁנָא אִיהוּ וּמַאי שְׁנָא אִינָהוּ** - מה שונה הוא שעירובו עירוב, ומה שונים הם שאין עירובם עירוב.

אָמַר רַב הוּנָא: הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן כְּגוֹן שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי בָתִּים. וּבֵינֵיהֶן שְׁנֵי תְּחוּמֵי שַׁבָּת,

אִיהוּ כֵּיוָן דִּנְפַק לֵיהּ לְאוֹרְחָא הָוֵה לֵיהּ עָנִי - הוא כיון שיצא לדרך, הרי הוא עני, **וְהָנֵי עֲשִׁירֵי נִינְהוּ** - והם כיון שהם בביתם דינם כעשירים, ועל כן אין מועיל בהם לומר שביתתי במקום פלוני.

ברייתא שמבואר בה כביאורו של רב הונא

תַּנְיָא נָמֵי הָכִי [שמדובר במי שיש לו שני בתים וביניהן שני תחומי שבת:] **מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי בָתִּים וּבֵינֵיהֶן שְׁנֵי תְּחוּמֵי שַׁבָּת, כֵּיוָן שֶׁהֶחְזִיק בַּדֶּרֶךְ קָנָה עֵירוּב** [באמירת שביתתי במקום פלוני], **דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה**

יָתֵר עַל כֵּן, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה: אֲפִילּוּ לא החזיק בדרך אלא אמר לצאת, **וּמָצָאוֹ חֲבֵירוֹ וְאָמַר לוֹ לֵין פֹּה עֵת חַמָּה הוּא עֵת צִינָּה הוּא,** יכול לערב ברגליו, **וְלָמָּחָר מַשְׁכִּים וְהוֹלֵךְ.**

דעה א' בביאור הברייתא: רבי יהודה ורבי יוסי ברבי יהודה נחלקו לגבי מי שעדיין לא יצא מביתו אלא הוא עומד ללכת לדרך האם דינו כעני ויכול לומר 'שביתתי במקום פלוני'

אָמַר רַבָּה: לוֹמַר כּוּלֵי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דְּצָרִיךְ - לומר שביתתי במקום פלוני, לכולי עלמא צריך. **כִּי פְּלִיגִי לְהַחְזִיק** - ומה שנחלקו רבי יהודה ורבי יוסי ברבי יהודה היא אם מי שעדיין לא החזיק בדרך, אלא רוצה לצאת לדרך, לרבי יהודה: אדם זה אינו נחשב כבר יוצא לדרך, שהרי עדיין לא יצא. ולרבי יוסי ברבי יהודה, כיון שהוא רוצה ללכת אלא שחבירו עיכבו (ואמר לו קר וכדומה) דינו כעני שיכול לומר שביתתי במקום פלוני.

דעה ב' בביאור הברייתא: לכולי עלמא יכול לערב באמירת שביתתי במקום פלוני רק כשהתחיל

ללכת, והמחלוקת היא אם צריך לומר 'שביתתי במקום פלוני', או שעצם תחילת הליכתו היא הוכחה שרוצה לקנות שביתה בדרך

וְרַב יוֹסֵף אָמַר: לְהַחְזִיק דְּכוּלֵי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דִּצְרִיךְ, ואם לא התחיל ללכת אין יכול לערב ברגליו. **כִּי פְּלִיגִי לוֹמַר** - ומחלוקתם היא אם צריך לומר בפה שביתתי במקום פלוני, רבי סבר שצריך לומר ובלא זה אינו קונה שביתה, ורבי יוסי ברבי יהודה סובר שאף אם לא אמר 'שביתתי במקום פלוני' כיון שהחזיק בדרך זה מועיל.

♦ ♦ ♦

בירור במאמר שאמר עולא, כדעת מי הוא

מבררת הגמרא: **כְּמַאן אָזְלָא הָא דְּאָמַר עוּלָּא מִי שֶׁהֶחְזִיק בַּדֶּרֶךְ וְהֶחְזִירוּ חֲבֵירוֹ חֲבֵירוֹ הֲרֵי הוּא מוּחְזָר וּמוּחְזָק.**

אִי מוּחְזָר [משמע שלא קנה שביתה כלל], **לָמָּה מוּחְזָק** [שמשמע דקנה שביתה], **וְאִי מוּחְזָק לָמָּה מוּחְזָר.**

מבארת הגמרא: **הָכִי קָאָמַר אַף עַל פִּי שֶׁמּוּחְזָר מוּחְזָק, כְּמַאן, כְּרַב יוֹסֵף וְאַלִּיבָּא דְּרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה,** שאם החזיק לילך בדרך אינו צריך לומר כלום, ואף שהוא מוחזר היינו שזה נראה שאין רוצה לקנות שביתה שחזר לביתו בלי לומר שביתתי במקום פלוני, מכל מקום כיון שהחזיק ללך בדרך, קנה שביתה.

♦ ♦ ♦

רַב יְהוּדָה בַּר אִישְׁתָּתָא (שם אדם) **אַיְיתִי לֵיהּ כַּלְכָּלָה דְּפֵירֵי** - הביא סלסלה של פירות **לְרַב נָתָן בַּר אוֹשַׁעְיָא,**

כִּי הֲוָה אָזֵיל - כאשר היה הולך לביתו (שהיה בתוך ד' אלפים) **שַׁבָּקֵיהּ עַד דְּנָחֵית דַּרְגָּא** - הניחו רב נתן בר אושעיא עד שהתחיל ללכת ולרדת מהעליה (ששם היה ביתו של רב נתן), ואזי **אֲמַר לֵיהּ** רב נתן: **בִּית הָכָא** - לין פה, **לְמָחַר קַדֵּים וֶאֱזֵיל** - למחרת בשבת בבוקר התחיל רב יהודה ללכת לביתו שהיה במרחק שרק על ידי עירוב אפשר ללכת אליו, [עמוד ב]

מבררת הגמרא: **כְּמַאן** - כדעת מי הוא סבר שהלך בלא שאמר שביתתי במקום פלוני, **כְּרַב יוֹסֵף, וְאַלִּיבָּא דְּרַבִּי יוֹסֵי בַּר יְהוּדָה,** שהמחזיק בדרך קונה שביתה אף בלא שאומר כלום.

מבארת הגמרא: **לָא** - אין זה מוכח, שאפשר לבאר שהוא סבר **כְּרַבָּה וְאַלִּיבָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה,** שצריך להחזיק בדרך, ולומר שביתתי במקום פלוני, ואף שלא הוזכר בגמרא שהוא אמר זאת, יתכן שהוא אמר שביתתי במקום פלוני.

♦ ♦ ♦

דעת רבי מאיר שאם החזיק בדרך הפסיד עירוב ביתו

שנינו במשנה: **רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: כֹּל שֶׁיָּכוֹל לְעָרֵב כו'** ולא עירב, הרי זה חמר גמל.

שואלת הגמרא: **הָא תְּנֵינָא חֲדָא זִימְנָא, סָפֵק** [אם העירוב נתגלגל ולא יודעים מתי הוא התגלגל, לפני שחשיכה ולא קנה שביתה, או אחרי שחשיכה וקנה שביתה], **רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי**

יְהוּדָה אוֹמְרִים: חֲרֵי זֶה חֲמָר גַּמָּל - ספק, שמצד אחד הניח עירובו במקום ולא קנה שם עירוב, ומצד שני לא התכוון לקנות בביתו, ועל כן אינו קונה עירוב לא כאן ולא כאן. ומדוע הוצרך רבי מאיר שוב ללמדנו דין זה.

אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: לָא תֵּימָא טַעְמָא דְּרַבִּי מֵאִיר סָפֵק עֵירַב סָפֵק לֹא עֵירַב הוּא דְּהָוֵי חֲמָר גַּמָּל - החידוש כאן במשנתינו הוא שלא תאמר שרק במקום ספק ששמא לא עירב, הרי זה בגדר ספק, ומאבד את עירובו כאן וכאן, **אֲבָל וַדַּאי לֹא עֵירַב לָא הָוֵי חֲמָר גַּמָּל** - ולפי זה אם ודאי לא עירב בדרך לא הפסיד את עירובו, **אֶלָּא אֲפִילּוּ** אם **וַדַּאי לֹא עֵירַב** בדרך, **הָוֵי חֲמָר גַּמָּל, דְּהָא הָכָא וַדַּאי לֹא עֵירַב, וְקָא הָוֵי חֲמָר גַּמָּל** - הרי כאן מדובר שודאי לא עירב בדרך, שלרבי מאיר שביתתי במקום פלוני אין מועיל, ואעפ"כ אמר רבי מאיר שהוא חמר גמל, והפסיד גם את עירוב ביתו כיון שהחזיק בדרך.

משנה

היוצא חוץ לתחום, וד' אמותיו בתוך התחום

מִי שֶׁיָּצָא חוּץ לַתְּחוּם [במזיד ומדעת שלא לשם מצוה] **אֲפִילּוּ** [אם יצא] **אַמָּה אַחַת, לֹא יִכָּנֵס.**

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: שְׁתַּיִם יִכָּנֵס, משום הבלעת תחומין, שהרי גם ליוצא מהתחום יש ד' אמות, (ולשיטת רבי אליעזר היינו: ב' אמות לכל צד), וכיון שיש לו ב' אמות לצד תחומו, הרי זה נחשב שהוא עדיין בתוך התחום.

אבל אם יצא **שָׁלֹשׁ** [אמות] **לֹא יִכָּנֵס,** שהרי יש לו רק ב' אמות לצד תחומו, ונמצא שהוא נמצא במקום שלא מובלע בתחומו.

גמרא

נוסח א' בדין רגלו אחת בתוך התחום ורגלו אחת מחוץ לתחום

אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: רַגְלוֹ אַחַת בְּתוֹךְ הַתְּחוּם, וְרַגְלוֹ אַחַת חוּץ לַתְּחוּם, לֹא יִכָּנֵס, דִּכְתִיב 'אִם תָּשִׁיב מִשַּׁבָּת רַגְלֶךָ', ותיבת **'רַגְלֶךָ' כְּתִיב** בלשון יחיד, שמשמע שכיון שהוציא רגל אחת אסור לחזור.

שואלת הגמרא: **וְהָתַנְיָא, רַגְלוֹ אַחַת בְּתוֹךְ הַתְּחוּם, וְרַגְלוֹ אַחַת חוּץ לַתְּחוּם, יִכָּנֵס.**

עונה הגמרא: **הָא מַנִּי אֲחֵרִים הִיא, דְּתַנְיָא, אֲחֵרִים אוֹמְרִים: לְמָקוֹם שֶׁרוּבּוֹ הוּא נִזָּקָר** - הוא נגרר אחרי רובו, וכיון שרק רגלו אחת חוץ לתחום עדיין רובו בתוך התחום הילכך יכנס.

נוסח ב' בדין רגלו אחת בתוך התחום ורגלו אחת מחוץ לתחום

אִיכָּא דְּאָמְרִי, אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: רַגְלוֹ אַחַת בְּתוֹךְ הַתְּחוּם, וְרַגְלוֹ אַחַת חוּץ לַתְּחוּם, יִכָּנֵס, דִּכְתִיב 'אִם תָּשִׁיב מִשַּׁבָּת רַגְלֶךָ', רַגְלֶיךָ קָרֵינַן, לשון רבים, שמשמע שרק אם הוציא ב' רגליו, לא יכנס.

שואלת הגמרא: **וְהַתַּנְיָא לֹא יִכָּנֵס.**

עונה הגמרא: **הוּא** (ר' חנינא) **דְּאָמַר כַּאֲחֵרִים דְּתַנְיָא לִמְקוֹם שֶׁרוּבּוֹ הוּא נִזְקָר.**

♦ ♦ ♦

שנינו במשנה על היוצא במזיד חוץ לתחום: **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר שְׁתַּיִם יְכָנֵס שָׁלֹשׁ לֹא יְכָנֵס.**

שאלה: הרי במקום אחר שנינו דעת רבי אליעזר שאם יצא שתי אמות לא יכנס

שואלת הגמרא: **וְהָתַנְיָא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אַחַת יְכָנֵס, שְׁתַּיִם לֹא יְכָנֵס.**

תשובה: מה שאמר רבי אליעזר שאם יצא שתי אמות לא יכנס, היינו כשעומד באמה השלישית

עונה הגמרא: **לָא קַשְׁיָא הָא דַּעֲקַר חֲדָא** - מה ששנינו שאם עקר שתים, יכנס, מדובר שיצא אמה אחת, **וְקָם אַתְּרֵתֵי** - ועומד בשניה, ולכן יכנס. **הָא דַּעֲקַר תַּרְתֵּי** - מה ששנינו שאם עקר שתים לא יכנס, מדובר שיצא ב' אמות, **וְקָם אַתְּלָת** - ועומד באמה השלישית, ולכן לא יכנס.

שאלה: הרי שנינו שרבי אליעזר אומר שאפילו אמה אחת לא יכנס

שואלת הגמרא: **וְהָתַנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אֲפִילּוּ אַמָּה אַחַת לֹא יְכָנֵס.**

תשובה: שם מדובר על מי שיצא אמה אחת לאחר ד' אמותיו ו2000 אמה

עונה הגמרא: **כִּי תַּנְיָא הָהִיא לְמוּדֵד, דְּתָנַן: וְלַמּוּדֵד שֶׁאָמְרוּ נוֹתְנִין לוֹ אַלְפַּיִם אַמָּה אֲפִילּוּ סוֹף מִדָּתוֹ כֻּלָּהּ בְּמָעָרָב** - מי שחשכה לו ואמר שביתתי במקומי, מודד אלפים פסיעות בינוניות מלבד ד' אמותיו, ובמקום שמסתיימים 2000 אמותיו, אפילו אם הם בתוך מקום מוקף מחיצות, או בתוך העיר, אינו ממשיך והולך אפילו אמה אחת, ולא מדובר שם לגבי מי שיצא אם יכול לחזור.

משנה

מי שהחשיך לו חוץ לתחום, דעה א': אפילו אם רחוק מהתחום אמה אחת, לא יכנס

מִי שֶׁהֶחֱשִׁיךְ חוּץ לַתְּחוּם [שהוא בא בדרך וכשחשכה היה חוץ לתחום] **אֲפִילּוּ אַמָּה אַחַת, לֹא יְכָנֵס.**

דעה ב': אפילו רחוק 15 אמה יכנס

רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אֲפִילּוּ [אם הוא רחוק מהתחום] **חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אַמּוֹת, יְכָנֵס, שֶׁאֵין הַמְּשׁוּחוֹת** [מודדי התחומין לעיירות ועושין סימן לתוך התחום] **מְמַצִּין אֶת הַמִּדּוֹת** [להציב הסימן בסוף אלפים אלא כונסין אותן לתוך אלפים] **מִפְּנֵי הַטּוֹעִין** - מפני טועי המדה שאין מכירין את הסימן ופעמים הולכין קצת אחריו.

(רש"י מביא ב' ביאורים, אם נקטו 15 אמה כדוגמא או בדוקא נקטו זאת).

גמרא

תָּנָא, מִפְּנֵי טוֹעֵי הַמִּדָּה - מודדי המידות של התחומין מניחים את הסימן לפני סוף התחום מפני שיש אנשים שטועים והולכים קצת אחרי הסימן.

הדרן עלך מי שהוציאוהו

כֵּיצַד מְעַבְּרִין אֶת הָעָרִים בַּיִת נִכְנָס בַּיִת יוֹצֵא פִּגּוּם נִכְנָס פִּגּוּם יוֹצֵא הָיוּ שָׁם גְּדוּדִיּוֹת גְּבוֹהוֹת עֲשָׂרָה טְפָחִים [יתבאר בדף הבא].

מהדורה מוגהת ומדויקת
הוצאת אור הנשמה
ירושלים
הגהות והערות
מהדורת רבבות
ניקוד ועיצוב
מהדורת הדפוס
ירושלים

להנצחת יקיריכם חייגו: 053-3129507

עלין בשמה כבר. לפי שמחלין על יין מן הכד ואת חוזר ומברך על
(שבת נא ע"ב) היין שבכד. כדי שלא יהיה מוסיף ומחליף ויהיו
(ברכות נג ע"ב) מברכין ברכה שלא לצורך ואין מברכין על
שום פרי ואת חוזר ומברך:

גבר פרש רש"י. שר. כינוי משלוח
שתיהן פרשתם שם הר
ושני ואי אין לו אלא אחד מהם
הן מהם אי אין לו אלא אחד מהם
כי מפרש בד' פי' (פסחים יט:)
כמשוירין פשוה בפשיטות ואין
משיירין משוה בשלשה.
ד' נמצין כן פי' קצה קטנה הלקין מקנה
המגדה קטנה הלקין מקנה
שלשה שלשה שיורים
קטנה בינה נעשתן קט קטן
מעשר על מעשה שלשה שלשה
בינה נעשתן קט קטן מעשר:
שני

ישמעאל **ואמר** ר' יוחנן מניין שמחל לו הקב"ה
על אותו עון שנאמר ימחר אותה ובניך עמי
קמי במדבריה אר' אבא אי אינא דמשאיל
לה לבני יהודה ודייקי לשני מאכרין תנן
או מקברין תנן אמר תנן או עכרה תנן ידעי
שמעילתה ואמרי לה אינא דתני מאכרין
ואינא דתני מעכרין אינא דתני אכרי ואינא
דתני עכרה בני יהודה דייקי לישנא מאי היא
והדרא בר יהודה ואמר להו מליה יש לי
לאכור ואמרי ליה מאי נון מליקך אמר להו
בתרתין עלי אחתה בני גלי ולא דייקי
לישנא מאי היא (דרציא) דחשוא בר גלילא
ה[דרשה קשואל] ואמר להו אמר למען אמר למען ואמרי ליה גלילאה שוחה ותמר
למדבר או תמר למשרוי קמר למילכיא או אימר לאיתובאה והיא אירתא ובניא
למיפר לחבורה ואי דאלילך ולבא אמרה לה שלומך תוכלך לביא והיא
אירתא ואתיא לקמיה דזיקא אמרה ליה מרי בידי דמלא היתה לי ונבוך מן
הכרו הות **ו** רבי שדרו לך עילויה לא מצי מרעיך אשרעתו אשרתנו רבי
רבי כי הוה משתוקיא בלשון חכמה אמרה הכי עלת נקמת בכר ידאון ניסיוהו
לקימהן תכר הוה בעי ולייתבן הוה אמרה להו יקרי בתר תכרתה מיתה
ותתקטי עלת בבר כאילנא דאולא בימא רבי יוסי בר אסיין כי הוה משתעי
בלשון חכמה אמר עשו לי שור במשמש בפר מסק וכר הוה שוחל באשטיוא
אמר רבי נבר פרם דין דו פרה או מובה יש רבי אבוה כי הוה משתעי בלשון
חכמה הוה אמר רבי אמרתי **ז** לפתחין אתקיעי לפרבן ותקע לי שני מבידי
בעלמה איכא דאמרי ויקע לי בתק שני מבידי בעלמה אמרו ליה וכן לדבי
אבוך ותפיעו וחכן רבי אלעזר צמן אמר לקן עלק בעמה אתרתיה
אתרתיה קידמיה והעמידו אמרי לה אמה ואמרי לה מסכתא אמרי ליה
לדבי אלעזר ותפיעו וכן רבי אבוך [צמן] אמר להן נדייקין בבמחר
והנהב לבמכשה **ח**אמר רבי יהושע בן חנניה מימי לא מחני אדם דין
מאשה **ט** ויעזק ויתעקת אשה מאי היא אמם אחת נתארחתי אצל אכסניא
אחת עשתה לי פולין בחם ראשון ואכלתים ולא שיירתי מהן כלום שניה
ולא שיירתי מהן כלום בחם שלישי הקרירתן במלח כיון שטעמתי משכתי
ידי מהן אמרה לי רבי מפני מה איך מיעד אמרתי לה בבר סנדתי מבעוד
יום אמרה לי היה לך למשוך ידיך מן האוז אמרה לי רבי שמא **י** לא הנחת אשה
בראשונים ולא בך אמרו חכמים **יא**אין משיירין אשה באילתם אבל משיירין
אשה בקטנה ויעזק אשה מאי היא אמם אחת היתה מהלך בדרך והיתה דרך
עוברת בשדה והיתה מהלך בה אמרה לי ויעזק אחת רבי לא אשה היא אז
אמרתי לה לא דרך בבושה היא אמרה לי לכתפים בשוק בבושה ויעזק מאי
היא אמם אחת היתה מהלך בדרך והאיתי ויעזק יושב על פרשת דרכים
ואמרתי לו באיזה דרך ילך לעיר אמר לי זו קטנה ואחרת זו אחתה וקטנה
והלכתי בקטנה ואחרתה בין שתעקת לעיר מאחרי שמקשין אחתה נגזה
ופרדיסין ואחרי לאחרי אמרתי לו בני ולא אמרת לי קטנה אמר לי ולא
אמרתי לך אחתה ומקומו על ראשו ואמרתי לו אשריכם ישראל שכולכם
חכמים גדולים אתם מבולכם ועד קטנכם רבי יוסי הגלילי הוה קא אזיל
באורחא אשכחה לבריה אמר לה באיזו דרך גלך ללכת אמרה ליה גלילי
שמה לא כך אמרו חכמים **יב**אל תרבה שיחה עם האשה והיה קא נרים בלחישה
בשמה.

יום חמישי יג תשרי תשפ"א **עירובין דף נג**

משנה

מוציאים את המידה כנגד בית וכדומה הבולטים משאר הבתים

כֵּיצַד מְעַבְּרִין אֶת הָעָרִים - כיצד מגדילים את שטח העיר לדיני תחומים,

בַּיִת נִכְנָס בַּיִת יוֹצֵא - בעיר שאין לה חומה, אלא הבתים שבגבולות העיר הם כעין חומת העיר, יש בית נכנס לתוך העיר יותר משאר הבתים, ויש בית בית בולט ויוצא לחוץ יותר משאר הבתים.

או פִּגּוּם נִכְנָס פִּגּוּם יוֹצֵא - שהיתה עיר מוקפת חומה, ויש מגדלים עגולים בולטים בחומה פעמים שבולטין בפנים פעמים שבולטין בחוץ.

אם יש בית דירה או חורבות בתים בתוך 70 אמה ושיריים מודדים מהם את תחום העיר (2000 מאמה)

הָיוּ שָׁם לאחת הקרנות של עיר **גְּדוּדִיּוֹת** - שברי חומות של חרבות בתים **גְּבוֹהוֹת עֲשָׂרָה טְפָחִים,** (דף נג) **וּגְשָׁרִים, וּנְפָשׁוֹת** (כעין שעושין על הקבר) **שֵׁשׁ בָּהֶן בֵּית דִּירָה** בתוך שבעים אמה ושירים לעיר,

מוֹצִיאִין אֶת הַמִּדָּה כְּנֶגְדָּן.

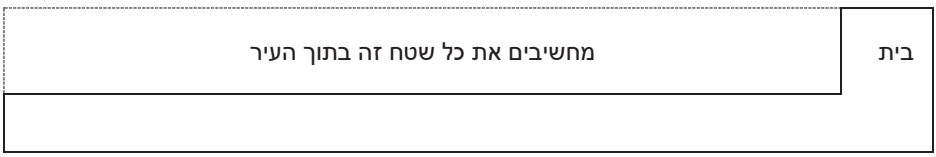

עושים את העיר 'מרובעת'

וְעוֹשִׂין אוֹתָהּ כְּמִין טַבְלָא מְרוּבַּעַת, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא נִשְׁכָּר אֶת הַזָּוִיּוֹת.

גמרא

חד תני מעברין, וחד תני מאברין

רַב וּשְׁמוּאֵל חַד תָּנֵי מְעַבְּרִין, וְחַד תָּנֵי מְאַבְּרִין.

מַאן דְּתָנֵי מְאַבְּרִין, אֵבֶר אֵבֶר - שמוסיפין לה אברים שאם יש אבר שיוצא מן העיר בקרן מזרחית דרומית, רואין כאילו אבר גם בקרן מזרחית צפונית ומודדין משם.

וּמַאן דְּתָנֵי מְעַבְּרִין, כְּאִשָּׁה עוּבָּרָה.

מערת המכפילה

הגמרא מביאה דברים נוספים שנחלקו רב ושמואל במשמעותם: **מְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה, רַב וּשְׁמוּאֵל, חַד אָמַר שְׁנֵי בָּתִּים זֶה לִפְנִים מִזֶּה,** חדר בתוך חדר. **וְחַד אָמַר בַּיִת וַעֲלִיָּיה עַל גַּבָּיו.**

מבררת הגמרא: **בְּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר זֶה עַל גַּב זֶה הַיְינוּ מַכְפֵּלָה ,**שכפולה בשתי תקרות, **אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר שְׁנֵי בָּתִּים זֶה לִפְנִים מִזֶּה, מַאי מַכְפֵּלָה,** והרי בשני חדרים לא שייך בהו לשון כפולה.

מבארת הגמרא: **שֶׁכְּפוּלָה בְּזוּגוֹת** - שנקברו כולן איש ואשתו דהיינו זוג זוג, דכתיב (בראשית מט) 'שמה קברו את אברהם ואת שרה', וגו', כמו שנאמר בפסוק **'מְמֻרָא קְרִיַת אַרְבַּע',** שעל כך **אָמַר רַבִּי יִצְחָק: קְרִיַת הָאַרְבַּע זוּגוֹת, אָדָם וְחַוָּה, אַבְרָהָם וְשָׂרָה, יִצְחָק וְרִבְקָה, יַעֲקֹב וְלֵאָה.**

ויהי בימי אמרפל, נמרוד שמו או אמרפל שמו

נאמר בפסוק: **'וַיְהִי בִּימֵי אַמְרָפֶל, רַב וּשְׁמוּאֵל, חַד אָמַר: נִמְרוֹד שְׁמוֹ, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ אַמְרָפֶל, שֶׁאָמַר וְהִפִּיל לְאַבְרָהָם אָבִינוּ בְּתוֹךְ כִּבְשַׁן הָאֵשׁ.**

וְחַד אָמַר: אַמְרָפֶל שְׁמוֹ, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ נִמְרוֹד שֶׁהִמְרִיד אֶת כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ עָלָיו בְּמַלְכוּתוֹ - הכונה לומר שנמרוד המריד נגד הקב"ה, אלא שחז"ל אמרו זאת בלשון כבוד, שנמרוד המריד על עצמו.

ויקם מלך חדש, חדש ממש, או שנתחדשו גזירותיו

'וַיָּקָם מֶלֶךְ חָדָשׁ עַל מִצְרָיִם', רַב וּשְׁמוּאֵל חַד אָמַר חָדָשׁ מַמָּשׁ. וְחַד אָמַר שֶׁנִּתְחַדְּשׁוּ גְּזֵירוֹתָיו.

מַאן דְּאָמַר חָדָשׁ מַמָּשׁ, דִּכְתִיב 'חָדָשׁ'. וּמַאן דְּאָמַר שֶׁנִּתְחַדְּשׁוּ גְּזֵירוֹתָיו, מִדְּלָא כְּתִיב 'וַיִּמְלֹךְ' וַיִּמְלוֹךְ' פלוני תחתיו.

שואלת הגמרא: **וּלְמַאן דְּאָמַר שֶׁנִּתְחַדְּשׁוּ גְּזֵירוֹתָיו, הָא כְּתִיב 'אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף'.**

עונה הגמרא: **מַאי 'אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף', דַּהֲוָה דָּמֵי כְּמַאן דְּלָא יָדַע לֵיהּ לְיוֹסֵף כְּלָל** - שעשה את עצמו כמי שלא מכיר את יוסף.

◆◆◆

סימן למאמרי רבי יוחנן

(סִימָן שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה ימים גידלתי אצל רבי אושעיא. **וּשְׁנַיִם עָשָׂר** תלמידים היו לו לרבי

אושעיא. כשהיינו לומדים תורה אצל רבי אושעיא **לָמַדְנוּ. בָּדָוד** (רבי הושעיא בדורו, וכו' והעניין מסתיים דוד גליא מסכתא). **וַיִּבֶן** [גורסים 'ליבן' של ראשונים]).

מאמר א' מרבי יוחנן: י"ח ימים גידלתי אצל רבי אושעיא בריבי, ולמדתי דבר אחד במשנתינו

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שְׁמוֹנָה עָשָׂר יָמִים גִּידַּלְתִּי אֵצֶל רַבִּי אוֹשַׁעְיָא בְּרִיבִי (אדם גדול בדורו) **וְלֹא לָמַדְתִּי מִמֶּנּוּ אֶלָּא דָּבָר אֶחָד בְּמִשְׁנָתֵינוּ, כֵּיצַד מְאַבְּרִין אֶת הָעָרִים, בְּאָלָף.**

שאלה: הרי רבי יוחנן אמר שלמד שם כמה דברים

שואלת הגמרא: **אִינִי וְהָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן שְׁנַיִם עָשָׂר תַּלְמִידִים הָיוּ לוֹ לְרַבִּי אוֹשַׁעְיָא בְּרִיבִי, וּשְׁמוֹנָה עָשָׂר יָמִים גִּידַּלְתִּי בֵּינֵיהֶן וְלָמַדְתִּי לֵב כָּל אֶחָד וְאֶחָד** [כמה היה מחודד כלומר בכולן הכרתי מה חריפות יש מזה לזה] **וְחָכְמַת כָּל אֶחָד וְאֶחָד** [כמה זה חכם מזה וכמה למד יותר ממנו].

תשובה א': למד שם כמה ענינים, אבל במשנה למד רק עניין זה

עונה הגמרא: **לֵב כָּל אֶחָד וְאֶחָד וְחָכְמַת כָּל אֶחָד וְאֶחָד גְּמַר. גְּמָרָא לָא גְּמַר.**

תשובה ב': ברבי אושעיא עצמו למד דבר אחד, ומהתלמידים למד כמה ענינים

אִיבָּעֵית אֵימָא מִנַּייהוּ דִּידְהוּ גְּמַר מִינַּיהּ דִּידֵיהּ לָא גְּמַר.

תשובה ג': במשנתינו למד דבר אחד, ובמשניות אחרות למד עוד דברים

וְאִיבָּעֵית אֵימָא דָּבָר אֶחָד בְּמִשְׁנָתֵינוּ קָאָמַר.

מאמר ב' מרבי יוחנן: כשהיינו לומדים תורה אצל רבי אושעיא היינו יושבים ד' ד' באמה

וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן כְּשֶׁהָיִינוּ לוֹמְדִין תּוֹרָה אֵצֶל רַבִּי אוֹשַׁעְיָא הָיִינוּ יוֹשְׁבִין אַרְבָּעָה אַרְבָּעָה בְּאַמָּה.

אָמַר רַבִּי כְּשֶׁהָיִינוּ לוֹמְדִין תּוֹרָה אֵצֶל רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן שַׁמּוּעַ הָיִינוּ יוֹשְׁבִין שִׁשָּׁה שִׁשָּׁה בְּאַמָּה, שהיינו מתקרבין לשמוע מפיו ודוחקין זה את זה.

מאמר ג' מרבי יוחנן: לא יכלו חבריו של רבי אושעיא לעמוד על סוף דעתו

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: רַבִּי אוֹשַׁעְיָא בְּרִיבִי בְּדוֹרוֹ כְּרַבִּי מֵאִיר בְּדוֹרוֹ. מָה רַבִּי מֵאִיר בְּדוֹרוֹ לֹא יָכְלוּ חֲבֵרָיו לַעֲמוֹד עַל סוֹף דַּעְתּוֹ [כדאמרינן לעיל (יג:) שהיה אומר על טמא טהור ומראה פנים] **אַף רַבִּי אוֹשַׁעְיָא לֹא יָכְלוּ חֲבֵרָיו לַעֲמוֹד עַל סוֹף דַּעְתּוֹ**

מאמר ד' מרבי יוחנן: ליבן של ראשונים, של אחרונים, וליבנו

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן לִבֵּן שֶׁל רִאשׁוֹנִים כְּפִתְחוֹ שֶׁל אוּלָם [רחבו כ'] **וְשֶׁל אַחֲרוֹנִים כְּפִתְחוֹ שֶׁל הֵיכָל וְאָנוּ כְּמִלְא נָקֵב מַחַט סִידְקִית** - מחט שתופרין בה סדקי בגדים והוא דק ביותר

רִאשׁוֹנִים רַבִּי עֲקִיבָא. אַחֲרוֹנִים רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן שַׁמּוּעַ אִיכָּא דְּאָמְרִי רִאשׁוֹנִים רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן שַׁמּוּעַ אַחֲרוֹנִים רַבִּי אוֹשַׁעְיָא בְּרִיבִי וְאָנוּ כְּמִלְא נָקֵב מַחַט סִידְקִית

אָמַר אַבָּיֵי: וַאֲנַן כִּי סֵיכְתָא בְּגוּדָא לְגַמָּרָא - כיתד שנועצין אותו בכותל בנקב צר ונכנס בדוחק כך אין יכולין אנו להבין מה שאנו שומעין כי אם מעט ובקושי.

אָמַר רָבָא: וַאֲנַן כִּי אֲצַבְעָתָא בְּקִירָא לְסָבְרָא - בשעוה קשה שאין האצבע יכול ליכנס בתוכה אלא מדבק מעט.

אָמַר רַב אָשֵׁי: אֲנַן כִּי אֲצַבַּעְתָּא בְּבֵירָא לִשְׂכְּחָה - כשם שהאצבע נוח ליכנס בפי הבור כך אנו מהירין לשכוח.

♦♦♦

הקפידו על לשונם, נתקיימה תורתם בידם

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: בְּנֵי יְהוּדָה שֶׁהִקְפִּידוּ עַל לְשׁוֹנָם לדבר בלשון צח ולא בלשון מגונה, **נִתְקַיְּימָה תּוֹרָתָם בְּיָדָם בְּנֵי גְלִיל שֶׁלֹּא הִקְפִּידוּ עַל לְשׁוֹנָם לֹא נִתְקַיְּימָה תּוֹרָתָם בְּיָדָם.**

שואלת הגמרא: **מִידֵי בְּקְפֵידָא תַּלְיָא מִילְּתָא**

בני יהודה חזרו באותו לשון שהיו שומעים מרכם, ועל כן נתקיימה תורתם בידם

מבארת הגמרא: **אֶלָּא בְּנֵי יְהוּדָה דְּדָיְיקִי לִישָּׁנָא** [לחזר באותו לשון שהיו שומעין מרבן], **וּמַתְנְחֵי לְהוּ סִימָנָא** – היו מניחים בהם סימנים, שע"י שהיו שומעין ע"פ שמועה אחר שמועה היו נותנין בהן סימן זו אחר זו ומתוך כך שהיו מדקדקים בלשון יודעין להניח סימנין נאין ואינן משתכחין מהן, ועל כן **נִתְקַיְּימָה תּוֹרָתָן בְּיָדָן. בְּנֵי גְלִיל דְּלָא דָּיְיקִי לִישָּׁנָא וְלָא מַתְנְחֵי לְהוּ סִימָנָא לֹא נִתְקַיְּימָה תּוֹרָתָן בְּיָדָם.**

בני יהודה למדו מרבי אחד, נתקיימה תורתם בידם

בְּנֵי יְהוּדָה גְּמִירוּ מֵחַד רַבָּה - למדו מרבי אחד, **נִתְקַיְּימָה תּוֹרָתָן בְּיָדָם. בְּנֵי גְלִיל דְּלָא גְּמִירִי מֵחַד רַבָּה** - שלא למדו מרבי אחד, והיו שומעין מזה בלשון זה ומזה בלשון אחר אע"פ ששניהם אחד שינוי לשון מבלבלן ומשכחן, ועל כן **לֹא נִתְקַיְּימָה תּוֹרָתָן בְּיָדָם**.

בני יהודה 'גלו מסכתא', נתקיימה תורתם בידם

רָבִינָא אָמַר: בְּנֵי יְהוּדָה דְּגָלוּ מַסֶּכְתָּא - למדו לאחרים, ויש מבארים שהיו מפרשין שמועותיהן ומדקדקים בטעמו של דבר עד שמתיישב בלבן, ועל כן **נִתְקַיְּימָה תּוֹרָתָן בְּיָדָם. בְּנֵי גְלִיל דְּלָא גָּלוּ מַסֶּכְתָּא לֹא נִתְקַיְּימָה תּוֹרָתָן בְּיָדָם.**

דָּוִד גָּלֵי מַסֶּכְתָּא, כדאמר בברכות (דף ד.) שהיה יגע בתורה ומורה הוראות, **שָׁאוּל לָא גָּלֵי מַסֶּכְתָּא. דָּוִד דְּגַלֵּי מַסֶּכְתָּא, כְּתִיב בֵּיהּ 'יְרֵאֶיךָ יִרְאוּנִי וְיִשְׂמָחוּ'** לפי ששמועותיו מכוונות לאיסור איסור ולהיתר היתר, **שָׁאוּל דְּלָא גָּלֵי מַסֶּכְתָּא, כְּתִיב בֵּיהּ (אֶל כָּל) אֲשֶׁר יִפְנֶה** [עמוד ב] **יַרְשִׁיעַ** לא היה זוכה להורות כהלכה

[מנין שהקב"ה מחל לשאול על עוון נוב:] **וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מִנַּיִן שֶׁמָּחַל לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל אוֹתוֹ עָוֹן** דנוב עיר הכהנים, **שֶׁנֶּאֱמַר** ששמואל אמר לשאול כשהעלהו על ידי בעלת אוב: **'מָחָר אַתָּה וּבָנֶיךָ עִמִּי', עִמִּי בְּמַחֲיצָתִי.**

♦♦♦

בני יהודה שמדייקים בלשונם אמרו שיש אומרים מעברין ויש אומרין מאברין

אָמַר רַבִּי אַבָּא אִי אִיכָּא דְּמִשַּׁאֵיל לְהוּ לִבְנֵי יְהוּדָה דְּדָיְיקִי לִישָּׁנֵי - אם יהיה מי שישאל את בני יהודה שהם מדייקים בלשונם, האם **מְאַבְּרִין תְּנַן אוֹ מְעַבְּרִין תְּנַן,** וכן האם **אַכּוּזוֹ תְּנַן אוֹ עַכּוּזוֹ**

תָּנַן [בבכורות דף מ. גבי מומין תנן שאין לו אלא ביצה אחת הרי זה מום רבי עקיבא אומר מושיבין אותו על עכוזו (אחוריו) וממעך אם יש ביצה אחרת סופה לצאת], **יָדְעִי** -היו יודעין.

שְׁאֵילִינְהוּ - שאלו את בני יהודה, **וְאָמְרִי לֵיהּ** - והם אמרו לשואל: **אִיכָּא דְּתָנֵי מְאַבְּרִין, וְאִיכָּא דְּתָנֵי מְעַבְּרִין. אִיכָּא דְּתָנֵי אַכּוּזוֹ, וְאִיכָּא דְּתָנֵי עַכּוּזוֹ.**

בני יהודה מדייקים בלשונם

בְּנֵי יְהוּדָה דְּיָיקִי לִישָׁנָא מַאי הִיא, דְּהָהוּא בַּר יְהוּדָה דַּאֲמַר לְהוּ טַלִּית יֵשׁ לִי לְמִכּוֹר, אֲמַרוּ לֵיהּ מַאי גַּוְונָהּ טַלִּיתְךָ, אֲמַר לְהוּ כִּתְרָדִין עֲלֵי אֲדָמָה [ירקרקת היתה כצבע ירק הארץ].

בני גליל לא מדייקים בלשונם

בְּנֵי גָלִיל דְּלָא דְּיָיקִי לִישָׁנָא מַאי הִיא, (דְּתַנְיָא) דְּהָהוּא בַּר גָּלִילָא [דַּהֲוָה קָאָזֵיל] וַאֲמַר לְהוּ אֲמַר לְמַאן, אֲמַר לְמַאן, ולא היה ניכר אם אומר עמר (צמר ללבוש), או חמר (יין), או חמר (חמור) או אימר (שה לשחוט).

אֲמַרוּ לֵיהּ: גְּלִילָאָה שׁוֹטֶה, חֲמַר לְמֵירְכַּב, אוֹ חֲמַר לְמֵישְׁתֵּי, עֲמַר לְמֵילְבַּשׁ [לעשות בגדים] **אוֹ אִימַּר לְאֵיתְכַּסְּאָה** [שה לשחוט].

ב' מעשים בנשים שלא דייקו בלשונם

הָהִיא אִיתְּתָא דְּבָעְיָא לְמֵימַר לַחֲבֶרְתַּהּ: תְּאִי דְּאוֹכְלִיךְ חֲלָבָא - היתה אשה שרצתה לחברתה: לומר בואי ואתן לך לאכול חלב ואינה מפרשת לחתוך תיבות זו מזו ולהשמיע כל תיבה ותיבה ומצטרפות שתי תיבות כאחת, **אֲמָרָה לַהּ: שְׁלוּכְתִּי תּוֹכְלִיךְ לְבִיא** - קללה משמע ,שתאכלך לביאה.

הַהִיא אִיתְּתָא דְּאָתְיָא לְקַמֵּיהּ דְּדַיְינָא, אֲמַרָה לֵיהּ: מָרִי כִּירִי ורוצה לומר קירי והוא אדון ואמרה כירי והוא עבד,

והמשיכה ואמרה: **תַּפְלָא הֲוָית לִי** - רצתה לומר טבלא הות לי ואמרה תפלא והיא קורה, **וְגַנָּבוּךְ מִין** - רצתה לומר גנבוה ממני ואמרה גנבוך מין דמשמע שגנבו את הדיין, **וְכַדּוּ הֲווֹת דְּכַד שָׁדְרוּ לָךְ עִילָוֵיהּ לָא מָטֵי כַּרְעָיךְ אַאַרְעָא** - גדולה היתה כ"כ שאם מותחין אותך עליה לא היו רגליך נוגעות בארץ והרי שטויות הרבה, וכדו משמע עכשיו ובעיא לומר וכדן הות, ועוד שהיתה מזכרת תלייה בדיין ואומרת אם תולין אותך עליה.

דיוק השפחה של בית רבי בלשונה

אַמְּהָתָא דְּבֵי רַבִּי כִּי הֲוָה מְשַׁתַּעְיָא בִּלְשׁוֹן חָכְמָה אָמְרָה הָכִי עֵלֶת [שם כלי שדולין בו יין מן החבית וממלאין הכוסות (כעין מצקת)] **נְקַפַת בְּכַד** [מכה בחבית, כלומר כבר כלה היין והמצקת נוגעת בתחתית החבית] **יְדְאוֹן נִישְׁרַיָּא לְקִינֵּיהוֹן** [ילכו תלמידים לבתיהם כלומר יפסקו סעודתן שאין עוד יין].

וְכַד הֲוָה בָּעֵי דְּלִיתְּבוּן וכאשר רצתה שישבו לסעודה **הֲוָה אָמְרָה לְהוּ יְעִדֵּי בָּתַר חֲבֶרְתַּהּ מִינַּהּ** - נסיר את מכסה החבית האחרת ונמזוג עוד, **וְתִתְקְפֵי עֵלֶת בְּכַד** - ותהא צפה המצקת בכד בריוח, **כְּאֵילְפָא דְּאָזְלָא בְּיַמָּא** - כאניה הצפה בים.

דיבור רבי יוסי בר אסיין בלשון חכמה

רַבִּי יוֹסֵי בַּר אָסְיָין כִּי הֲוָה מְשַׁתַּעֵי בִּלְשׁוֹן חָכְמָה - שלא יבינו האחרים **אֲמַר: עֲשׂוּ לִי שׁוּר בְּמִשְׁפָּט בְּטוּר מְסֻכָּן** - תרדין בחרדל. 'שור' - תור. 'במשפט' - דין = תרדין. בטור - בהר (ה' ו-ח' מתחלפים = בחר) מסכן - דל = בחרדל.

וְכַד הֲוָה שָׁאֵיל בְּאוּשְׁפִּיזָא - כאשר שאל עוברי דרכים בענין מקום להתארח בו, **אָמַר הָכִי: גְּבַר פּוּם דֵּין חֵי** - גבר פום דין חי - אושפזיכין, גבר - איש. פום דין - פי זה. חי - אושפזיכין. **מַה זוֹ טוֹבָה יֵשׁ** - האם יש מקום טוב להתארח בו.

דיבור רבי אבהו בלשון חכמה

רַבִּי אֲבָהוּ כִּי הֲוָה מְשַׁתַּעֵי בִּלְשׁוֹן חָכְמָה הֲוָה אָמַר הָכִי אַתְרִיגוּ לְפָחֲמִין אַרְקִיעוּ לִזְהָבִין - הבעירו את הפחמין להיות אדומין כאתרוג שישטחו גחלים הלוחשות על פי הכירה להתחמם כנגדן, **וַעֲשׂוּ לִי שְׁנֵי מַגִּידֵי בַּעֲלָטָה** - תרנגולין המודיעין עונות הלילה. **אִיכָּא דְּאָמְרִי וְיַעֲשׂוּ לִי בָּהֶן** על הפחמין **שְׁנֵי מַגִּידֵי בַּעֲלָטָה.**

אֲמַרוּ לֵיהּ רַבָּנַן לְרַבִּי אֲבָהוּ הַצְפִּינֵנוּ [הראנו] **הֵיכָן רַבִּי אִלְעַאי צָפוּן** - מתחבא דלא היו יודעים התלמידים להיכן היה והיו שואלים ממנו.

אָמַר לָהֶן עָלַץ בְּנַעֲרָה אַחֲרוֹנִית אַחֲרוֹנִית עֵירָנִית [בעלת חן וחריפה כאדם ער] **וְהֶעֱעִירַתּוּ** - ולא היה יכול לישון, ועכשיו הוא ישן.

אָמְרִי לַהּ אִשָּׁה, בת כהן, והיתה אחרונית שמתה אשתו ראשונה וזו אחרונה.

וְאָמְרִי לַהּ מַסֶּכְתָּא, אהרונית מסדר קדשים עבודת אהרן, אחרונית סיים אחרת והתחיל בזו, עירנית עמוקה וחמורה ומעוררת לומדיה.

אָמְרִי לֵיהּ לְרַבִּי אִלְעַאי הַצְפִּינֵנוּ הֵיכָן רַבִּי אֲבָהוּ [צָפוּן] אָמַר לָהֶן נִתְעַיֵּיעַ בְּמַכְתִּיר - נטל רשות מנשיא מכתיר (על שם שנותן רשות לסמוך ולקרותו רבי ומאז והלאה הוא כשר להיות מוכתר ליקרא רבי מומחה לרבים ואם טעה לא ישלם) **וְהֶנְגִּיב** - והלך לו לדרום **לְמֶפִּיבֹשֶׁת** - לפני זקני דרום שהן חכמים מאד על שם שהיה מפיבשת אדם גדול קרי להו הכי.

◆◆◆

רבי יהושע בן חנניה: מימי לא נצחני אדם חוץ מאשה, תינוק ותינוקת

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה: מִימַי לֹא נִצְּחַנִי אָדָם [בדברים] **חוּץ מֵאִשָּׁה, תִּינוֹק, וְתִינוֹקֶת,**

מעשה באשה שניצחתו

אִשָּׁה מַאי הִיא, פַּעַם אַחַת נִתְאָרְחָתִי אֶצֶל אַכְסַנְיָא אַחַת עָשְׂתָה לִי פּוֹלִין,

בְּיוֹם רִאשׁוֹן אֲכַלְתִּים וְלֹא שִׁיֵּירְתִּי מֵהֶן כְּלוּם.

שֵׁנִיָּה וְלֹא שִׁיֵּירְתִּי מֵהֶן כְּלוּם.

בְּיוֹם שְׁלִישִׁי הִקְדִּיחָתַן בְּמֶלַח [שרפתם, כלומר נתנה בו מלח יותר מדאי], **כֵּיוָן שֶׁטָּעַמְתִּי מְשַׁכְתִּי יָדַי מֵהֶן.**

אָמְרָה לִי: רַבִּי מִפְּנֵי מָה אֵינְךָ סוֹעֵד.

אָמַרְתִּי לָהּ: כְּבָר סָעֲדָתִי מִבְּעוֹד יוֹם.

אָמְרָה לִי: הָיָה לְךָ לִמְשׁוֹךְ יָדֶיךָ מִן הַפַּת.

אָמְרָה לִי: רַבִּי שֶׁמָּא לֹא הִנַּחְתָּ פֵּאָה בָּרְאשׁוֹנִים - שמא לא הנחת מהמאכלים הראשונים לשמש, ולכן הנחת כאן לשמש, **וְלֹא כָךְ אָמְרוּ חֲכָמִים אֵין מְשַׁיְּרִין פֵּאָה בָּאִלְפָּס** (במחבת) **אֶבָל מְשַׁיְּרִין פֵּאָה בַּקְּעָרָה** (בצלחת), שכאשר השמש מערה מן האילפס לתוך הקערה אין דרך להניח באילפס כלום לצורכו, אבל כל אחד מניח פאה בקערה ומחזירה לשמש והוא מאכל שמש, ועל כן אף אם שיירת כדי לשייר לשמש, לא היה לך לשייר במחבת אלא בצלחת.

מעשה בתינוקת שניצחתו

תִּינוֹקֶת מַאי הִיא, פַּעַם אַחַת הָיִיתִי מְהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ וְהָיְתָה דֶּרֶךְ עוֹבֶרֶת בַּשָּׂדֶה וְהָיִיתִי מְהַלֵּךְ בָּהּ,

אָמְרָה לִי תִּינוֹקֶת אַחַת: רַבִּי לֹא שָׂדֶה הִיא זוֹ.

אָמַרְתִּי לָהּ: לֹא דֶּרֶךְ כְּבוּשָׁה הִיא.

אָמְרָה לִי: לִיסְטִים כְּמוֹתְךָ כְּבָשׁוּהָ.

מעשה בתינוק שניצחו

תִּינוֹק מַאי הִיא,

פַּעַם אַחַת הָיִיתִי מְהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ וְרָאִיתִי תִּינוֹק יוֹשֵׁב עַל פָּרָשַׁת דְּרָכִים, וְאָמַרְתִּי לוֹ בְּאֵיזֶה דֶּרֶךְ נֵלֵךְ לָעִיר, אָמַר לִי זוֹ קְצָרָה וַאֲרוּכָּה [שמאריך הדרך], **וְזוֹ אֲרוּכָּה וּקְצָרָה** [שמוציא מבוי העיר פנוי ליכנס], **וְהָלַכְתִּי בְּקְצָרָה וַאֲרוּכָּה, כֵּיוָן שֶׁהִגַּעְתִּי לָעִיר מָצָאתִי שֶׁמַּקִּיפִין אוֹתָהּ גַּנּוֹת וּפַרְדֵּיסִין.**

חָזַרְתִּי לַאֲחוֹרַי, אָמַרְתִּי לוֹ בְּנִי: הֲלֹא אָמַרְתָּ לִי קְצָרָה.

אָמַר לִי: וְלֹא אָמַרְתִּי לְךָ אֲרוּכָּה.

נְשַׁקְתִּיו עַל רֹאשׁוֹ וְאָמַרְתִּי לוֹ אַשְׁרֵיכֶם יִשְׂרָאֵל שֶׁכּוּלְּכֶם חֲכָמִים גְּדוֹלִים אַתֶּם מִגְּדוֹלְכֶם וְעַד קְטַנְּכֶם.

◆ ◆ ◆

מעשה בברוריה שאמרה 'אל תרבה שיחה'

רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי הָיָה קָא אָזֵיל בְּאוֹרְחָא - היה הולך בדרך, **אַשְׁכְּחַהּ לִבְרוּרְיָה אֲמַר לַהּ בְּאֵיזוֹ דֶּרֶךְ נֵלֵךְ לְלוּד.**

אֲמָרָה לֵיהּ ברוריה: **גְּלִילִי שׁוֹטֶה, לֹא כָךְ אָמְרוּ חֲכָמִים אַל תַּרְבֶּה שִׂיחָה עִם הָאִשָּׁה, הָיָה לְךָ לוֹמַר בְּאֵיזֶה לְלוּד.** ותיבת 'נלך' היא אריכות שלא היית צריך לומר.

◆ ◆ ◆

בְּרוּרְיָה אַשְׁכַּחְתֵּיהּ לְהַהוּא תַּלְמִידָא דַּהֲוָה קָא גָּרִיס בִּלְחִישָׁה [יתבאר בדף הבא].

להנצחת יקירכם חייגו: 053-3129507

להנצחת יקירכם חייגו: 053-3129507

מעשה בברוריא שאמרה לתלמיד שלא ישנה בלחש

בְּרוּרְיָה אִשְׁכַּחְתֵּיהּ לְהַהוּא תַּלְמִידָא דַּהֲוָה קָא גָּרִיס בִּלְחִישָׁה (דף נד) **בְּטַשָּׁה בֵּיהּ** בעטה בו **אֲמָרָה לֵיהּ לֹא כָךְ כָּתוּב עָרוּכָה בַכֹּל וּשְׁמוּרָה אִם עֲרוּכָה בְּרַמַ"ח אֵבָרִים שֶׁלְּךָ מִשְׁתַּמֶּרֶת וְאִם לָאו אֵינָהּ מִשְׁתַּמֶּרֶת.**

תָּנָא תַּלְמִיד אֶחָד הָיָה לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁהָיָה שׁוֹנֶה בְּלַחַשׁ לְאַחַר שָׁלֹשׁ שָׁנִים שָׁכַח תַּלְמוּדוֹ.

תָּנָא תַּלְמִיד אֶחָד הָיָה לוֹ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁשָּׁנָה תַּחַיֵּיב בִּשְׁרֵיפָה לַמָּקוֹם אָמְרוּ הַנִּיחוּ לוֹ אָדָם גָּדוֹל שֹׁמֵשׁ.

אֲמַר לֵיהּ שְׁמוּאֵל לְרַב יְהוּדָה שִׁינְּנָא פִּתַּח פּוּמָּיךְ קְרִי פִּתַּח פּוּמָּיךְ תְּנִי כִּי הֵיכִי דְּתִתְקַיֵּים בְּיָךְ וְתוֹרָתְךָ חַיֵּי שתאריך ימים **שֶׁנֶּאֱמַר כִּי חַיִּים הֵם לְמוֹצְאֵיהֶם וּלְכָל בְּשָׂרוֹ מַרְפֵּא אַל תִּקְרֵי לְמוֹצְאֵיהֶם אֶלָּא לְמוֹצִיאֵיהֶם בַּפֶּה.**

אֲמַר לֵיהּ שְׁמוּאֵל לְרַב יְהוּדָה שִׁינְּנָא חֲטוֹף וֶאֱכוֹל אם יש לך ממון להנות עצמך אל תמתין עד למחר שמא תמות ושוב אין לך הנאה: **חֲטוֹף וְאִישְׁתֵּי דְּעָלְמָא דְּאָזְלִינַן מִינֵּיהּ כְּהִלּוּלָא דְּמֵי** היום ישנו ולמחר איננו, דומה לחופה שהולכת מהר.

אֲמַר לֵיהּ רַב לְרַב הַמְנוּנָא בְּנִי אִם יֵשׁ לְךָ ממון **הֱיֵטֶב לָךְ שֶׁאֵין בַּשְּׁאוֹל תַּעֲנוּג וְאֵין לַמָּוֶת הִתְמַהְמְהָה** עיכוב כי פתאום האדם מת **וְאִם תֹּאמַר אֲנִיחַ לִבְנֵי חוֹק** (מזון), **בַּשְּׁאוֹל מִי יַגִּיד לָךְ** אם נשאר בידם שמא יאבדוהו, **בְּנֵי הָאָדָם דּוֹמִים לְעִשְּׂבֵי הַשָּׂדֶה הַלָּלוּ נוֹצְצִין** כלומר כשהן גדילין גדילה פרנסתן ועושרן עמהן ואינך צריך להדאג עליהן, **וְהַלָּלוּ נוֹבְלִין** מתים.

המהלך בדרך ואין עמו לויה, יעסוק בתורה

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי הַמְהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ וְאֵין עִמּוֹ לְוָיָה יַעֲסוֹק בַּתּוֹרָה שֶׁנֶּאֱמַר כִּי לִוְיַת חֵן הֵם לְרֹאשֶׁךָ.

חש בראשו, בגרונו, במעיו, בעצמותיו, בכל גופו, יעסוק בתורה

חָשׁ בְּרֹאשׁוֹ יַעֲסוֹק בְּתוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר כִּי לִוְיַת חֵן הֵם לְרֹאשֶׁךָ.

חָשׁ בִּגְרוֹנוֹ יַעֲסוֹק בַּתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר וַעֲנָקִים לְגַרְגְּרוֹתֶיךָ.

חָשׁ בְּמֵעָיו יַעֲסוֹק בַּתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר רִפְאוּת תְּהִי לְשָׁרֶךָ.

חָשׁ בְּעַצְמוֹתָיו יַעֲסוֹק בַּתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר וְשִׁקּוּי לְעַצְמוֹתֶיךָ.

חָשׁ בְּכָל גּוּפוֹ יַעֲסוֹק בַּתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר וּלְכָל בְּשָׂרוֹ מַרְפֵּא.

התורה סם חיים לכל גופו

אָמַר רַב יְהוּדָה בְּרַבִּי חִיָּיא בֹּא וּרְאֵה שֶׁלֹּא כְּמִדַּת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִדַּת בָּשָׂר וָדָם בָּשָׂר וָדָם אָדָם נוֹתֵן סַם לַחֲבֵירוֹ לָזֶה יָפֶה וְלָזֶה קָשֶׁה לחולי זה וקשה לחולי זה יפה ללב ורע לעינים **אֲבָל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֵינוֹ כֵּן נָתַן תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל סַם חַיִּים לְכָל גּוּפוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וּלְכָל בְּשָׂרוֹ מַרְפֵּא.**

נעימות התורה כשמשתמרת בידו, והיינו כאשר מוציא הלימוד בפה

אָמַר רַב אַמִּי מַאי דִּכְתִיב כִּי נְעִים כִּי תִשְׁמְרֵם בְּבִטְנֶךָ יְכוֹנוּ יַחְדָּיו עַל שְׂפָתֶיךָ אֵימָתַי דְּבָרֵי תוֹרָה

נְעִימִים בִּזְמַן שֶׁתִּשְׁמְרֵם בְּבִטְנֶךָ שהן שמורים בידך שאין משתכחין ממך **וְאֵימָתַי תִּשְׁמְרֵם בְּבִטְנֶךָ בִּזְמַן שֶׁיִּכּוֹנוּ יַחְדָּו עַל שְׂפָתֶיךָ** שאתה סודרן ומוציאן בפה ולא בגימגום ובלחישה.

שמחה לאיש במענה פיו

רַבִּי זֵירָא אָמַר מֵהָכָא שִׂמְחָה לָאִישׁ בְּמַעֲנֵה פִיו וְדָבָר בְּעִתּוֹ מַה טּוֹב אֵימָתַי שִׂמְחָה לָאִישׁ בִּזְמַן שֶׁמַּעֲנֶה בְּפִיו.

לָשׁוֹן אַחֵר אֵימָתַי שִׂמְחָה לָאִישׁ בְּמַעֲנֵה פִיו בִּזְמַן שֶׁדָּבָר בְּעִתּוֹ מַה טּוֹב אימתי שמחה וכו' בזמן. שיודע לדרוש הלכות חג בחג דבר אחר אימתי שמחה לאיש אימתי אדם שמח בתלמודו בזמן שיש לו מענה כששואלין ממנו דבר הלכה.

רַבִּי יִצְחָק אָמַר מֵהָכָא כִּי קָרוֹב אֵלֶיךָ הַדָּבָר מְאֹד בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשׂוֹתוֹ אֵימָתַי קָרוֹב אֵלֶיךָ בִּזְמַן שֶׁבְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשׂוֹתוֹ

רָבָא אָמַר מֵהָכָא תַּאֲוַת לִבּוֹ נָתַתָּה לוֹ וַאֲרֵשֶׁת שְׂפָתָיו בַּל מָנַעְתָּ סֶלָה אֵימָתַי תַּאֲוַת לִבּוֹ נָתַתָּה לוֹ בִּזְמַן שֶׁאֲרֵשֶׁת שְׂפָתָיו בַּל מָנַעְתָּ סֶלָה ספירת שפתיו בל תמנע סלה כשנתת בו דעת להוציא בשפתיו.

בזמן שזוכה תאות ליבו נתת לו. לא זכה צריך להצטער על כך

רָבָא רָמֵי כְּתִיב תַּאֲוַת לִבּוֹ נָתַתָּה לוֹ, פירוש משמע שבתאוות לבו לבד נתמלאת בקשתו.

וּכְתִיב וַאֲרֵשֶׁת שְׂפָתָיו בַּל מָנַעְתָּ סֶלָה, משמע שצריך להוציא את בקשתו בשפתיו.

זָכָה, אם יש לו מזל טוב **תַּאֲוַת לִבּוֹ נָתַתָּה לוֹ** שבעוד שהוא מתאווה באה לו תאוותו עד שלא ישאלנה.

לֹא זָכָה, צריך להתמקמק ולהצטער, ואזי **וַאֲרֵשֶׁת שְׂפָתָיו בַּל מָנַעְתָּ סֶלָה.**

נצח סלה ועד, אין לו הפסק עולמית

תָּנָא דְּבֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר נֵצַח סֶלָה וָעֶד אֵין לוֹ הֶפְסֵק עוֹלָמִית נֵצַח דִּכְתִיב כִּי לֹא לָעוֹלָם אָרִיב וְלֹא לָנֶצַח אֶקְצוֹף כי לא לעולם אריב ולא לנצח אקצוף. אלמא לנצח לשון עולם הוא.

סֶלָה דִּכְתִיב כַּאֲשֶׁר שָׁמַעְנוּ כֵּן רָאִינוּ בְּעִיר ה' צְבָאוֹת בְּעִיר אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהִים יְכוֹנְנֶהָ עַד עוֹלָם סֶלָה וָעֶד דִּכְתִיב ה' יִמְלוֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד:

סימן למאמרי רבי אליעזר

(סִימָן עֲנָקִים לְחָיָיו לוּחוֹת חָרוּת):

אם הוא נעים לבריות (כשרשרת שנוחה על הצואר), שאינו רודף לצאת ולבוא לשוק, תלמודו מתקיים בידו

אָמַר רַבִּי (אֱלִיעֶזֶר) מַאי דִּכְתִיב וַעֲנָקִים לְגַרְגְּרוֹתָיִךְ אִם מֵשִׂים אָדָם עַצְמוֹ כַּעֲנָק זֶה שֶׁרָף עַל הַצַּוָּאר שרף לצואר. שאינו מצומצם בדוחק סביב הצואר אלא שרפוי בריוח כך הוא נעים ומרוצה לבריות **וְנִרְאֶה וְאֵינוֹ נִרְאֶה** ונראה ואינו נראה. כשמגביה צוארו נראה מתחת זקנו ורוב פעמים שסנטרו וזקנו מכסין אותו כך אם תלמיד חכם הוא אינו רודף לצאת ולבא בשוק אלא יושב ומחזר על תלמודו מתקיים בידו **תַּלְמוּדוֹ מִתְקַיֵּים בְּיָדוֹ וְאִם לָאו אֵין תַּלְמוּדוֹ מִתְקַיֵּים בְּיָדוֹ.**

אם משים עצמו כערוגה שהכל דשין בה, והכל מתבשמים ממנו, תלמודו מתקיים

וְאָמַר רַבִּי אֶלִיעֶזֶר מַאי דִּכְתִיב לְחָיָו כַּעֲרוּגַת הַבּוֹשֶׂם אִם מֵשִׂים אָדָם עַצְמוֹ כַּעֲרוּגָה זוֹ שֶׁהַכֹּל דָּשִׁין בָּהּ שאין לו גסות **וּכְבוֹשֶׂם זֶה שֶׁהַכֹּל מִתְבַּשְּׂמִין בָּהּ** שמלמד תורה לתלמידים **תַּלְמוּדוֹ מִתְקַיֵּים וְאִם לָאו אֵין תַּלְמוּדוֹ מִתְקַיֵּים.**

אם אינו נלאה מלחזור וללמד לאחרים תלמודו מתקיים

וְאָמַר רַבִּי (אֶלִיעֶזֶר) מַאי דִּכְתִיב לוּחוֹת אֶבֶן אִם אָדָם מֵשִׂים עַצְמוֹ אֶת לְחָיָיו כְּאֶבֶן זוֹ שֶׁאֵינָהּ נִמְחֵית מפני דריסת רגלי בני אדם כך לחייו אינן נלאין מלחזר על למודו וללמד לאחרים **תַּלְמוּדוֹ מִתְקַיֵּים בְּיָדוֹ וְאִם לָאו אֵין תַּלְמוּדוֹ מִתְקַיֵּים בְּיָדוֹ.**

אילמלי נשתברו לוחות ראשונות, לא היתה התורה משתכחת. לא היו שולטים בישראל אומה ולשון

וְאָמַר רַבִּי (אֶלִיעֶזֶר) מַאי דִּכְתִיב חָרוּת עַל הַלּוּחוֹת בשביל הלוחות היו בני ישראל בני חורין. **אִלְמָלֵי לֹא נִשְׁתַּבְּרוּ לוּחוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת לֹא נִשְׁתַּכְּחָה תּוֹרָה מִיִּשְׂרָאֵל** חרות משמע חקוק ואינו נמחק לעולם על ידי הלוחות היתה תורה חקוקה לישראל מהשתכח מהן עולמית.

רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב אָמַר אֵין כָּל אוּמָּה וְלָשׁוֹן שׁוֹלֶטֶת בָּהֶן שֶׁנֶּאֱמַר חָרוּת אַל תִּיקְרֵי חָרוּת אֶלָּא חֵירוּת.

אם משים עצמו כמדבר, תלמודו מתקיים

אָמַר רַב מַתְנָה מַאי דִּכְתִיב וּמִמִּדְבָּר מַתָּנָה אם כמדבר הוא תורה נתונה לו במתנה ולא ישכח **אִם מֵשִׂים אָדָם עַצְמוֹ כְּמִדְבָּר זֶה שֶׁהַכֹּל דָּשִׁין בּוֹ תַּלְמוּדוֹ מִתְקַיֵּים בְּיָדוֹ וְאִם לָאו אֵין תַּלְמוּדוֹ מִתְקַיֵּים בְּיָדוֹ.**

מעשה בעניין זה

רָבָא בְּרֵיהּ דְּרַב יוֹסֵף בַּר חָמָא הֲוָה לֵיהּ מִלְּתָא [כעס] **לְרַב יוֹסֵף בַּר חָמָא,**

כִּי מָטָא מַעֲלֵי יוֹמָא דְּכִיפּוּרֵי אָמַר [רבא:] **אֵיזִיל אֵיזִיל וַאֲפַיְּיסֵיהּ** [לרב יוסף] **אֲזַל אַשְׁכְּחֵיהּ לְשַׁמָּעֵיהּ דְּקָא מְזֵיג לֵיהּ כָּסָא** במים,

אָמַר הַב לִי וְאֵימְזְגֵיהּ אֲנָא,

יְהַב לֵיהּ, מַזְגֵיהּ,

כִּדְטַעֲמֵיהּ אָמַר, דָּמֵי הַאי מְזִיגָא לִמְזִיגָא דְּרָבָא בְּרֵיהּ דְּרַב יוֹסֵף בַּר חָמָא, שרב יוסף סגי נהור הוה ולא היה רואהו והכירו בטעם היין שהוא מזגו לפי שהיה מכיר רב יוסף במזגו של רבא מתחילה שהיה בקי ליתן מים במדה.

אָמַר לֵיהּ רבא: **אֲנָא הוּא.**

אָמַר לֵיהּ: לָא תִּתֵּיב אַכַּרְעָיךְ עַד דְּמְפָרְשַׁתְּ לִי הָנֵי קְרָאֵי, מַאי דִּכְתִיב ׳וּמִמִּדְבָּר מַתָּנָה וּמִמַּתָּנָה נַחֲלִיאֵל וּמִנַּחֲלִיאֵל בָּמוֹת וּמִבָּמוֹת הַגַּיְא׳,

אָמַר לֵיהּ: אִם אָדָם מֵשִׂים עַצְמוֹ כְּמִדְבָּר זֶה שֶׁהַכֹּל דָּשִׁין בּוֹ תּוֹרָה נִיתְּנָה לוֹ בְּמַתָּנָה וְכֵיוָן שֶׁנִּיתְּנָה לוֹ בְּמַתָּנָה נִחְלוֹ אֵל שֶׁנֶּאֱמַר וּמִמַּתָּנָה נַחֲלִיאֵל וְכֵיוָן שֶׁנִּחְלוֹ אֵל עוֹלֶה לִגְדוּלָּה שֶׁנֶּאֱמַר וּמִנַּחֲלִיאֵל בָּמוֹת.

וְאִם מֵגִיס לִבּוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַשְׁפִּילוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וּמִבָּמוֹת הַגַּיְא וְאִם חוֹזֵר בּוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא

מַגְבִּיהוֹ שֶׁנֶּאֱמַר כָּל גֵּיא יִנָּשֵׂא אף על גב דלאו גבי הני קראי כתיב דרשי ליה דמי שבא לידי גיא שהושפל חוזר ומתנשא.

כשאין מקפיד על תענוגים תלמודו מתקיים בידו

אָמַר רַב הוּנָא: מַאי דִּכְתִיב חַיָּתְךָ יָשְׁבוּ בָהּ תָּכִין בְּטוּבְתְּךָ לֶעָנִי אֱלֹהִים, אִם אָדָם מֵשִׂים עַצְמוֹ כְּחַיָּה זוֹ שֶׁדּוֹרֶסֶת וְאוֹכֶלֶת [מיד לאחר הריגתה שאינו מקפיד על תענוגים אלא אוכל בשר בלא תבלין וכן שאר עינוגין]

וְאִיכָּא דְּאָמְרִי שֶׁמַּסְרַחַת וְאוֹכֶלֶת [שדורסת ואוכלת לאחר הריגתה אוכלת מיד כך תלמיד חכם מחזר על תלמודו מיד כשמקבלו מרבו מסרחת מנבל עצמו על דברי תורה], **תַּלְמוּדוֹ מִתְקַיֵּים בְּיָדוֹ, וְאִם לָאו אֵין תַּלְמוּדוֹ מִתְקַיֵּים בְּיָדוֹ וְאִם עוֹשֶׂה כֵּן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה לוֹ סְעוּדָה בְּעַצְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר תָּכִין בְּטוּבְתְּךָ לֶעָנִי אֱלֹהִים** [לזה ששם עצמו כעני, וללישנא בתרא ששם עצמו כעני לחזר עליה].

אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מַאי דִּכְתִיב נוֹצֵר תְּאֵנָה תאנה. אילן יאכל פִּרְיָהּ לָמָּה נִמְשְׁלוּ דִּבְרֵי תוֹרָה כִּתְאֵנָה מָה תְּאֵנָה זוֹ [עמוד ב] **כָּל זְמַן שֶׁאָדָם מְמַשְׁמֵשׁ בָּהּ מוֹצֵא בָּהּ תְּאֵנִים,** שאינן מתבשלין בבת אחת אלא היום מעט ולמחר מעט וכל שעה ראוי לאכול מהן, **אַף דִּבְרֵי תוֹרָה כָּל זְמַן שֶׁאָדָם הוֹגֶה בָּהֶן מוֹצֵא בָּהֶן טַעַם.**

איילת אהבים – שדברי תורה חביבין על לומדיהן כשעה ראשונה

אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי: מַאי דִּכְתִיב 'אַיֶּלֶת אֲהָבִים וְיַעֲלַת חֵן' וְגוֹ',

לָמָּה נִמְשְׁלוּ דִּבְרֵי תוֹרָה לְאַיֶּלֶת,

לוֹמַר לְךָ מָה אַיָּלָה רַחֲמָהּ צַר וַחֲבִיבָה עַל בּוֹעֲלָהּ כָּל שָׁעָה וְשָׁעָה כְּשָׁעָה רִאשׁוֹנָה, אַף דִּבְרֵי תוֹרָה חֲבִיבִין עַל לוֹמְדֵיהֶן כָּל שָׁעָה וְשָׁעָה כְּשָׁעָה רִאשׁוֹנָה.

יעלת חן – שמעלת חן על לומדיהם

'וְיַעֲלַת חֵן', שֶׁמַּעֲלָת חֵן עַל לוֹמְדֶיהָ [שהכל מנשאין אותו ותורתו נותנת לו חן].

דדיה ירווך - כל זמן שהוגה בר"ת מוצא בה טעם

'דַּדֶּיהָ יְרַוֻּךָ בְכָל עֵת',

לָמָּה נִמְשְׁלוּ דִּבְרֵי תוֹרָה כְּדַד,

מָה דַּד זֶה כָּל זְמַן שֶׁהַתִּינוֹק מְמַשְׁמֵשׁ בּוֹ מוֹצֵא בּוֹ חָלָב, אַף דִּבְרֵי תוֹרָה כָּל זְמַן שֶׁאָדָם הוֹגֶה בָּהֶן מוֹצֵא בָּהֶן טַעַם.

באהבתה תשגה תמיד

'בְּאַהֲבָתָהּ תִּשְׁגֶּה תָּמִיד' - בשביל אהבתה תעשה עצמך שוגה ופתי להניח עסקיך, ולרוץ לדבר הלכה, **כְּגוֹן רַבִּי (אֶלִיעֶזֶר) בֶּן פְּדָת, אָמְרוּ עָלָיו עַל רַבִּי (אֶלִיעֶזֶר) שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה בַּשּׁוּק הַתַּחְתּוֹן שֶׁל צִיפּוֹרִי וּסְדִינוֹ מוּטָל בַּשּׁוּק הָעֶלְיוֹן שֶׁל צִיפּוֹרִי.**

(תַּנְיָא) אָמַר רַבִּי יִצְחָק בֶּן אֶלְעָזָר פַּעַם אַחַת בָּא אָדָם לִיטְלוֹ, וּמָצָא בּוֹ שָׁרָף.

מעלת תלמידי חכמים

תָּנָא דְּבֵי רַב עָנָן, מַאי דִּכְתִיב ״רוֹכְבֵי אֲתוֹנוֹת צְחוֹרוֹת יוֹשְׁבֵי עַל מְדִין [וְהוֹלְכֵי עַל דֶּרֶךְ שִׂיחוּ]״

״רוֹכְבֵי אֲתוֹנוֹת״, אֵלּוּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁמְּהַלְכִין מֵעִיר לְעִיר וּמִמְּדִינָה לִמְדִינָה לִלְמוֹד (בו) תּוֹרָה.

״צְחוֹרוֹת״, שֶׁעוֹשִׂין אוֹתָהּ כְּצָהֳרַיִם.

״יוֹשְׁבֵי עַל מְדִין״, שָׁדָנִין דִּין אֱמֶת לַאֲמִיתּוֹ.

״וְהוֹלְכֵי״, אֵלּוּ בַּעֲלֵי מִקְרָא.

״עַל דֶּרֶךְ״, אֵלּוּ בַּעֲלֵי מִשְׁנָה.

״שִׂיחוּ״, אֵלּוּ בַּעֲלֵי תַּלְמוּד שֶׁכָּל שִׂיחָתָן דִּבְרֵי תוֹרָה.

המרכבה בגירסא ואינו מחזר עליה – לא יחיה ולא יאריך ימים

אָמַר רַב שֵׁיזְבִי מִשּׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה: מַאי דִּכְתִיב ״לֹא יַחֲרוֹךְ רְמִיָּה צֵידוֹ״, יחרך - נוטריקון: לא יחיה ולא יאריך, **לֹא יִחְיֶה וְלֹא יַאֲרִיךְ יָמִים צַיָּיד הָרַמַּאי,** שמרבה בגירסא ואינו מחזר עליה.

הלומד מעט וחוזר, הרי הוא לוכד עופות ואוכלן

רַב שֵׁשֶׁת אָמַר: מי שאינו חוזר אין זה רמאי אלא שוטה, וביאור הפסוק הוא: **צַיָּיד הָרַמַּאי יַחֲרוֹךְ** מי שלומד מעט וחוזר הוא הרמאי וערום בדבר, והוא יחרוך כלומר יתקיים בידו, כצייד הרמאי שמשבר כנף ראשון של העוף כשהוא לוכדו שלא יברח, והפסוק אומר בלשון בתמיה: צייד הרמאי לא יחרוך לא יצלה ויאכל.

כִּי אֲתָא רַב דִּימִי אָמַר מָשָׁל לְצַיָּיד שֶׁצָּד צִפֳּרִים, אִם רִאשׁוֹן מְשַׁבֵּר כְּנָפָיו מִשְׁתַּמֵּר, וְאִם לָאו אֵין מִשְׁתַּמֵּר. כך הלומד מעט וחוזר, הרי תורתו משתמרת.

אם לומד מעט וחוזר, ולומד מעט וחוזר, 'מתרבה'

אָמַר (רַבָּה) אָמַר רַב סְחוֹרָה אָמַר רַב הוּנָא: מַאי דִּכְתִיב ״הוֹן מֵהֶבֶל יִמְעָט וְקוֹבֵץ עַל יָד יַרְבֶּה״, אִם עוֹשֶׂה אָדָם תּוֹרָתוֹ חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת מִתְמַעֵט, וְאִם לָאו קוֹבֵץ עַל יָד יַרְבֶּה.

אָמַר רַבָּה: יָדְעִי רַבָּנַן לְהָא מִלְּתָא וְעָבְרִי עֲלַהּ - רבנן יודעים דבר זה ועוברים עליו.

אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: אֲנָא עֲבַדְתַּהּ - אני עשיתי כן לקבוץ על יד (ללמוד מעט) ולחזור על מה שלמדתי עד שהחזקתי בה ואחר כך חזרתי ולמדתי שמועה נוספת, **וְאִיקַיֵּים בִּידַאי.**

כיצד למדו ישראל תורה שבעל פה, ד' פעמים לכל אחד

תָּנוּ רַבָּנַן, כֵּיצַד סֵדֶר מִשְׁנָה - כיצד למדו ישראל תורה שבעל פה.

מֹשֶׁה לָמַד מִפִּי הַגְּבוּרָה,

[פעם א' לאהרן] **נִכְנַס אַהֲרֹן** וישב לפני משה, כדכתיב (ישעיה ל) והיו עיניך רואות את מוריך, וכן כולם בשעת שמועתן כולן יושבין לפניו, **וְשָׁנָה לוֹ מֹשֶׁה פִּירְקוֹ.**

[פעם ב' לאהרן. פעם א' לבני אהרן] **נִסְתַּלֵּק אַהֲרֹן, וְיָשַׁב לִשְׂמֹאל מֹשֶׁה** [דתניא המהלך לימין רבו הרי זה בור, וכל שכן יושב בזמן שאין שני לישב בשמאל], **נִכְנְסוּ בָּנָיו וְשָׁנָה לָהֶן מֹשֶׁה פִּירְקָן** - אותו פרק עצמו ששנה לאהרן.

[פעם ג' לאהרן. פעם ב' לבני אהרן. פעם א' לזקנים] **נִסְתַּלְּקוּ בָּנָיו, אֶלְעָזָר יָשַׁב לִימִין מֹשֶׁה, וְאִיתְּמַר לִשְׂמאל אַהֲרֹן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לְעוֹלָם אַהֲרֹן לִימִין מֹשֶׁה חוֹזֵר** [אחרי ששמעו בניו ויש שני לישב בשמאל משה כבוד הוא לאהרן ולמשה להיות אהרן שהוא גדול בא ויושב בימין] **נִכְנְסוּ זְקֵנִים וְשָׁנָה לָהֶן מֹשֶׁה פְּעָמִים.**

[פעם ד' לאהרן. פעם ג' לבני אהרן. פעם ב' לזקנים. פעם א' לכל העם] **נִסְתַּלְּקוּ זְקֵנִים נִכְנְסוּ כָּל הָעָם וְשָׁנָה לָהֶן מֹשֶׁה פְּעָמִים. נִמְצְאוּ בְּיַד אַהֲרֹן אַרְבָּעָה בְּיַד בָּנָיו שְׁלֹשָׁה וּבְיַד הַזְּקֵנִים שְׁנַיִם וּבְיַד כָּל הָעָם אֶחָד.**

[פעם ד' לבני אהרן. פעם ג' לזקנים. פעם ב' לכל העם] **נִסְתַּלֵּק מֹשֶׁה, וְשָׁנָה לָהֶן אַהֲרֹן פְּעָמִים.**

[פעם ד' לזקנים. פעם ג' לכל העם] **נִסְתַּלֵּק אַהֲרֹן שָׁנוּ לָהֶן בָּנָיו פְּעָמִים.**

[פעם ד' לכל העם] **נִסְתַּלְּקוּ בָּנָיו שָׁנוּ לָהֶן זְקֵנִים פְּעָמִים.**

נִמְצָא בְּיַד הַכֹּל אַרְבָּעָה.

מִכָּאן אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: חַיָּיב אָדָם לְשָׁנוֹת לְתַלְמִידוֹ אַרְבָּעָה פְּעָמִים, וְקַל וָחוֹמֶר וּמָה אַהֲרֹן שֶׁלָּמַד מִפִּי מֹשֶׁה, וּמֹשֶׁה מִפִּי הַגְּבוּרָה [וכיון שמשה למד מפי הגבורה, ומשה לימד את אהרן ועל כן מסתייעא מילתא להתקיים בלבו של אהרן להבין מהר, ואפילו הכי שמע ד' פעמים], **כָּךְ הֶדְיוֹט מִפִּי הֶדְיוֹט עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה.**

חייב ללמד לתלמידו עד שידע ויבין את הלימוד. ועד שתהא סדורה בפיהם. וחייב להראות לו פנים

רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: מִנַּיִן שֶׁחַיָּיב אָדָם לְשָׁנוֹת לְתַלְמִידוֹ עַד שֶׁיִּלְמְדֵנוּ, שֶׁנֶּאֱמַר ״וְלִמַּדְתָּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל״.

וּמִנַּיִן עַד שֶׁתְּהֵא סְדוּרָה בְּפִיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר ״שִׂימָה בְּפִיהֶם״.

וּמִנַּיִן שֶׁחַיָּיב לְהַרְאוֹת לוֹ פָּנִים - ללמדו לתת טעם בדבריו בכל אשר יוכל ולא יאמר כך שמעתי הבן אתה הטעם מעצמך, **שֶׁנֶּאֱמַר ״וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם״**, ולא כתיב אשר תלמדם - צריך אתה לסדר ולשום לפניהם טעם המיישב תלמודם.

שאלה: מדוע לא למדו כולם ממשה

שואלת הגמרא: **וְלִיגְמְרוּ כּוּלְּהוּ מִמֹּשֶׁה** [ד' פעמים].

תשובה: כדי לחלוק כבוד לאהרן ובניו והזקנים

עונה הגמרא: **כְּדֵי לַחֲלוֹק כָּבוֹד לְאַהֲרֹן וּבָנָיו, וְכָבוֹד לַזְּקֵנִים.**

שאלה: אם כן מדוע לא למד רק אהרן ממשה

שואלת הגמרא: **וְנֵיעוּל אַהֲרֹן, וְנִיגְמַר מִמֹּשֶׁה. וְלִיעַיְּילוּ בָּנָיו, וְלִיגְמְרוּ מֵאַהֲרֹן. וְלִיעַיְּילוּ זְקֵנִים, וְלֵילְפוּ מִבָּנָיו, וְלֵיזְלוּ וְלֵיגְמְרִינְהוּ לְכוּלְּהוּ יִשְׂרָאֵל.**

תשובה: כיון שמשה למד מפי הגבורה

עונה הגמרא: **כֵּיוָן דְּמֹשֶׁה מִפִּי הַגְּבוּרָה גְּמַר מִסְתַּיְיעָא מִלְּתֵיהּ.**

אָמַר מָר, אלעזר ישב לימין משה, ואיתמר לשמאל אהרן. **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לְעוֹלָם אַהֲרֹן לִימִין מֹשֶׁה חוֹזֵר.**

מבררת הגמרא: **כְּמַאן אָזְלָא הָא דְּתַנְיָא, שְׁלֹשָׁה שֶׁהָיוּ מְהַלְּכִין בַּדֶּרֶךְ, הָרַב בָּאֶמְצַע, וְגָדוֹל בִּימִינוֹ, וְקָטָן בִּשְׂמאלוֹ, לֵימָא רַבִּי יְהוּדָה הִיא וְלָא רַבָּנַן.**

עונה הגמרא: **אֶפִילּוּ תֵּימָא רַבָּנַן מִשּׁוּם טִירְחָא דְּאַהֲרֹן,** היות ומתחילה ישב רק אהרן, ואזי ישב לשמאל, כאשר בניו נכנסו לא הטריחו את אהרן לעבור לימין.

מעשה ברבי פרידא שלימד תלמידו 400 פעם, ופעם אחת לימדו 800 פעם, והוסיפו לו 400 שנה, וזכו הוא ודורו לעולם הבא

רַבִּי פְּרִידָא הֲוָה לֵיהּ הָהוּא תַּלְמִידָא דַּהֲוָה תָּנֵי לֵיהּ אַרְבַּע מְאָה זִימְנֵי וְגָמַר - כל פרק היה מלמדו 400 פעמים עד שלמד, **יוֹמָא חַד בַּעְיוּהּ לְמִלְּתָא דְּמִצְוָה, תְּנָא לֵיהּ וְלָא גְּמַר** - יום אחד אמרו לרבי פרידא שצריכים אותו לענין של מצוה, באותו יום לימדו רבי פרידא, והתלמיד לא למד.

אֲמַר לֵיהּ רבי פרידא: הָאִידָּנָא מַאי שְׁנָא - מה שונה היום שלא הבנת את הלימוד.

אֲמַר לֵיהּ - אמר לו התלמיד: **מִדְּהָהִיא שַׁעְתָּא דַּאֲמַר לֵיהּ לְמָר אִיכָּא מִילְתָא דְּמִצְוָה, אַסְחַאי לְדַעְתַּאי, וְכָל שַׁעְתָּא אָמֵינָא הַשְׁתָּא קָאֵי מָר, הַשְׁתָּא קָאֵי מָר** - מאותה שעה שאמרו לכבודו, יש דבר מצוה הסחתי את דעת, וכל הזמן אמרתי, עכשיו כבודו יעמוד, עכשיו כבודו יעמוד.

אֲמַר לֵיהּ רב פרידא: **הַב דַּעְתָּיךְ וְאַתְנֵי לִיךְ** - תן דעתך, ואני אלמד אותך **הֲדַר תְּנָא לֵיהּ אַרְבַּע מְאָה זִימְנֵי [אַחֲרִינֵי]** - חזר רב פרידא ולימדו 400 פעמים נוספות.

נְפַקָא בַּת קָלָא וַאֲמַר לֵיהּ - יצאה בת קול ואמרה לו לרבי פרידא] **נֵיתֵי לִיךְ דְּלִיסְפּוֹ לָךְ אַרְבַּע מְאָה שְׁנֵי, אוֹ דְּתֵיזְכּוֹ אַתְּ וְדָרָךְ לְעָלְמָא דְּאָתֵי** - נוח לך שיוסיפו לך 400 שנים או שתזכו אתה ודרך לעולם הבא.

אָמַר רבי פרידא: **דְּנֵיזְכּוֹ אֲנָא וְדָרַיי לְעָלְמָא דְּאָתֵי** - נוח לי שאני והדור שלי נזכה לעולם הבא.

אָמַר לָהֶן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: תְּנוּ לוֹ זוֹ וָזוֹ.

אין התורה נקנית אלא בסימנים

[מקור א':] **אָמַר רַב חִסְדָּא: אֵין תּוֹרָה נִקְנֵית אֶלָּא בְּסִימָנִי** [סימני השמועות זו אחר זו וסימני חכמים כדרך שיש בהש"ס], **שֶׁנֶּאֱמַר 'שִׂימָה בְּפִיהֶם', אַל תִּקְרֵי שִׂימָה אֶלָּא סִימָנָה.**

[מקור ב':] **שַׁמְעַהּ רַב תַּחְלִיפָא מִמַּעֲרְבָא, אֲזַל אַמְרַהּ קַמֵּיהּ דְּרַבִּי אֲבָהוּ, אָמַר: אַתּוּן מֵהָתָם מַתְנִיתוּ לַהּ** – אתם שונים זאת משם (לומדים זאת מפסוק זה), **אֲנַן מֵהָכָא מַתְנִינַן לַהּ** - אנחנו שונים זאת מכאן (מפסוק אחר): **'הַצִּיבִי לָךְ צִיּוּנִים שִׂימִי לָךְ' וְגוֹ'. עֲשׂוּ צִיּוּנִים לַתּוֹרָה. וּמַאי מַשְׁמַע דְּהַאי צִיּוּן לִישָׁנָא דְּסִימָנָא הוּא, דִּכְתִיב 'וְרָאָה עֵצֶם אָדָם וּבָנָה אֶצְלוֹ צִיּוּן'.**

[מקור ג':] **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר: מֵהָכָא** (מכאן, מפסוק זה:) **'אֱמוֹר לַחָכְמָה אֲחוֹתִי אָתְּ וּמוֹדָע לַבִּינָה תִּקְרָא', עֲשֵׂה מוֹדָעִים לַתּוֹרָה.**

רָבָא אָמַר: עֲשֵׂה מוֹעָדִים לַתּוֹרָה - קבעו עתים לתלמידיכם שידעו עת לבא ולשנות (דף נה)

[מקור ד':] **וְהֵיכִי דְּאָמַר אַבְדִּימִי בַּר חָמָא בַּר דּוֹסָא,** והא דאמרן דצריך לטרוח ולהעמיד סימנין ולהערים בתחבולות כדי שתתקיים התורה בלומדיה היינו דר' אבדימי שדרש: **מַאי דִּכְתִיב 'לֹא בַשָּׁמַיִם הִיא וְלֹא מֵעֵבֶר לַיָּם הִיא', 'לֹא בַּשָּׁמַיִם הִיא', שֶׁאִם בַּשָּׁמַיִם הִיא אַתָּה צָרִיךְ לַעֲלוֹת אַחֲרֶיהָ. וְאִם מֵעֵבֶר לַיָּם הִיא, אַתָּה צָרִיךְ לַעֲבוֹר אַחֲרֶיהָ.**

דרשות נוספות בפסוק 'לֹא בשמים היא'

רָבָא אָמַר: לֹא בַּשָּׁמַיִם הִיא, לֹא תִּמָּצֵא בְּמִי שֶׁמַּגְבִּיהַּ דַּעְתּוֹ עָלֶיהָ כַּשָּׁמַיִם, וְלֹא תִּמָּצֵא בְּמִי שֶׁמַּרְחִיב דַּעְתּוֹ עָלֶיהָ כַּיָּם.

רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: לֹא בַּשָּׁמַיִם הִיא, לֹא תִּמָּצֵא בְּגַסֵּי רוּחַ. וְלֹא מֵעֵבֶר לַיָּם הִיא, לֹא תִּמָּצֵא לֹא בְּסַחְרָנִים [מחזרין בעיירות], **וְלֹא בְּתַגָּרִים** [בעירן במקומן אלא נראה ואינו נראה כדאמר לעיל].

להנצחת יקירכם חייגו: 053-3129507

כיצד מעברין פרק חמישי עירובין

ביאור המשנה
מתנות השלום
מתנת הפרשה
מתנת הגמרא

בית דירה ובית התבנית שיש בה בית דירה לחן ובית עבודה כתבים שיש בה בית דירה לכותים והאחזות והאחזרה שבשדות ויש בהן בית דירה והבתרנין שכותבה והבית שכנים הרי אלו מתעברין קמה ואלו שאין מתעברין קמה נמש שנתרבה משתי רחותיה אילך ואילך והשער והקבר שאין להן בית דירה ובית התבנית שאין להן בית דירה לחן ובית עבודה כתבים שאין להן בית דירה לכותים והאחזות והאחזרה שבשדות שאין להן בית דירה ובור ושיח ומקוה ונתר ושוכך שכותבה והבית שכותבה אין אלו מתעברין קמה קתני מיהת נמש שנתרבה משתי רחותיה אילך ואילך מאי לאו דאיכא הקרה לא ידלוקאי הקרה בית שכים לשמי רחי אמר רב מקוה בית שעשאי לטמוא בו כלים שכותבה ומקוה אין מתעברת עמה ורבי חייא מקוה מתעברת עמה אמר אביי יכשיש בין על פיה תישוק ליה משום בין נטויה לא צריכא להשלים אמר רב הונא יישמי שיעשי אין מודיעין להן אלא מפחדות בתוקן מתיב רב הונא יחיתו על הזרע מבית השימשות ואמר רב בר בר חנה (אמר רבי יוחנן) לירמי ואי לי דהאי אחיא והני תלתא פרסי תלתא פרסי תניא כשהן בצנון אין נפרין לא למהיום ולא לצריך אלא לשחריך אמר ליה רבא והלי תלי מתר קשורות כיון דכתיב בהו יעל פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו בשמן וקביע להו דאי אמר רב הונא בר רב כהנא אמר רב ואי יאמר יש שם שלש הצירות של שני בתים הסמוכין אמר רב יהודה אמר רב יושבי צריפין והלכי מחניות ויושבי אהל חיים ומשיחין ובניהן אינן שלמין הניא נמי הכי אליעזר איש בדיא אמר יושבי צריפין ביושבי קברים ויעל בנחתים הוא אמר יאחר שחבב עם כל ברכה מאי מעמא עקלא אמר שמן לחן מרחצאות ורבי יוחנן אמר מפני יישמרישיתן זה לזה בסבילה מאי ביניהו איכא בינייהו בדא ובמפך לבישא אמר רב הונא כל מיד שאין בה דיק אין והלכיד חכם ורשאי לחר בה למיכרא דיק מעליא והתניא יישלשה מחברין את הקורה ושלשתן עיניו של אדם ואלו הן

להנצחת יקירכם חייגו: 053-3129507

שבת קודש חג הסוכות תשפ"א עירובין דף נה

וְהַיְינוּ דְּאָמַר אַבְּדִימִי בַּר חָמָא בַּר דּוֹסָא מַאי דִּכְתִיב לֹא בַשָּׁמַיִם הִיא וְלֹא מֵעֵבֶר לַיָּם הִיא לָא בַּשָּׁמַיִם הִיא שֶׁאִם בַּשָּׁמַיִם הִיא אַתָּה צָרִיךְ לַעֲלוֹת אַחֲרֶיהָ וְאִם מֵעֵבֶר לַיָּם הִיא אַתָּה צָרִיךְ לַעֲבוֹר אַחֲרֶיהָ. רָבָא אָמַר לֹא בַּשָּׁמַיִם הִיא לֹא תִּמָּצֵא בְּמִי שֶׁמַּגְבִּיהַּ דַּעְתּוֹ עָלֶיהָ כַּשָּׁמַיִם וְלֹא תִּמָּצֵא בְּמִי שֶׁמַּרְחִיב דַּעְתּוֹ עָלֶיהָ כַּיָּם. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר לֹא בַּשָּׁמַיִם הִיא לֹא תִּמָּצֵא בְּגַסֵּי רוּחַ וְלֹא מֵעֵבֶר לַיָּם הִיא לֹא תִּמָּצֵא לֹא בְּסַחְרָנִים וְלֹא בְּתַגָּרִים. [התבאר בדף הקודם].

✦✦✦

תָּנוּ רַבָּנַן כֵּיצַד מְעַבְּרִין אֶת הָעָרִים, אֲרוּכָּה כְּמוֹת שֶׁהִיא, יבואר להלן.

עֲגוּלָה עוֹשִׂין לָהּ זָוִיוֹת - כשבא למדוד תחומין לקצותיה, לא ימדוד לה מקצה העיגול, אלא יוסיף לה ריבוע, וימדוד מהריבוע.

מְרוּבַּעַת, אֵין עוֹשִׂין לָהּ זָוִיוֹת, יבואר להלן.

הָיְתָה רְחָבָה מִצַּד אֶחָד וּקְצָרָה מִצַּד אַחֵר, רוֹאִין אוֹתָהּ כְּאִילּוּ הִיא שָׁוָה.

הָיָה בַּיִת אֶחָד יוֹצֵא כְּמִין פִּגּוּם, אוֹ שְׁנֵי בָתִּים יוֹצְאִין כְּמִין שְׁנֵי פִּגּוּמִין, רוֹאִין אוֹתָן כְּאִילּוּ חוּט מָתוּחַ עֲלֵיהֶן, וּמוֹדֵד מִמֶּנּוּ וּלְהַלָּן אַלְפַּיִם אַמָּה.

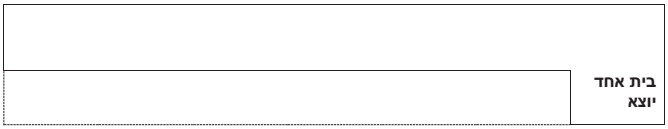

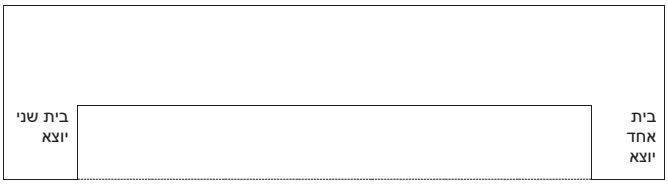

הָיְתָה עֲשׂוּיָה כְּמִין קֶשֶׁת אוֹ כְּמִין גַּאם רוֹאִין אוֹתָהּ כְּאִילּוּ הִיא מְלֵאָה בָּתִּים וַחֲצֵירוֹת וּמוֹדֵד מִמֶּנּוּ וּלְהַלָּן אַלְפַּיִם אַמָּה.

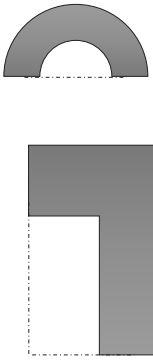

אָמַר מָר, אֲרוּכָּה כְּמוֹת שֶׁהִיא,

פְּשִׁיטָא וכי תעלה על דעתך שיקצרנה.

לָא צְרִיכָא - לא הוצרכו לומר שאין מגדילים את העיר, אלא באופן: **דַּאֲרִיכָא וְקַטְנָא** - שהעיר ארוכה וקטנה, שאינה רחבה,

מַהוּ דְּתֵימָא לִיתֵּן לַהּ פּוּתְיָא אַאוּרְכַהּ - הייתי אומר שיוסיפו לעיר ויגדילו את הרוחב לפי האורך, **קָא מַשְׁמַע לַן** שבאופן כזה אין מגדילים את העיר, כיון שכבר יש לה 'פיאות' - זויות.

עיר ארוכה ולא רחבה
אין מוסיפים את כל שטח זה לעיר

מְרוּבַּעַת, אֵין עוֹשִׂין לָהּ זָוִיּוֹת.

פְּשִׁיטָא.

לָא צְרִיכָא, דִּמְרַבְּעָא, וְלָא מְרַבְּעָא בְּרִיבּוּעַ עוֹלָם,

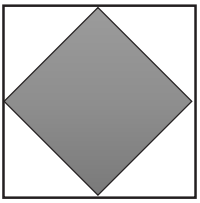

מַהוּ דְּתֵימָא לִירַבְּעָא בְּרִיבּוּעַ עוֹלָם, הייתי אומר שירבעו את העיר כריבוע העולם, **קָא מַשְׁמַע לַן** [שאין מרבעים אותה כיון שכבר היא מרובעת].

♦ ♦ ♦

הָיָה בַּיִת אֶחָד יוֹצֵא כְּמִין פִּגּוּם אוֹ שְׁנֵי בָתִּים יוֹצְאִין כְּמִין שְׁנֵי פִּגּוּמִין הַשְׁתָּא בַּיִת אֶחָד אָמְרַתְּ שְׁנֵי בָתִּים מִיבַּעְיָא

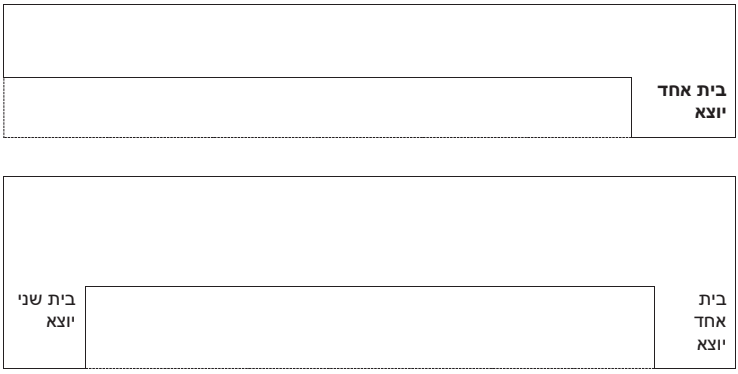

לָא צְרִיכָא מִשְׁתֵּי רוּחוֹת, [אחד לצפון וא' לדרום], **מַהוּ דְּתֵימָא מֵרוּחַ אַחַת אָמְרִינַן מִשְׁתֵּי רוּחוֹת לָא אָמְרִינַן קָא מַשְׁמַע לַן**

♦ ♦ ♦

הָיְתָה עֲשׂוּיָה כְּמִין קֶשֶׁת אוֹ כְּמִין גַּאם, רוֹאִין אוֹתָהּ כְּאִילּוּ הִיא מְלֵאָה בָּתִּים וַחֲצֵירוֹת, וּמוֹדֵד מִמֶּנָּה וּלְהַלָּן אַלְפַּיִם אַמָּה.

אָמַר רַב הוּנָא: עִיר הָעֲשׂוּיָה כְּקֶשֶׁת, אִם יֵשׁ בֵּין שְׁנֵי רָאשֶׁיהָ פָּחוֹת מֵאַרְבַּעַת אֲלָפִים אַמָּה, שתחום 2000 של צד זה של הקשת, ותחום 2000 של צד זה של הקשת, נבלעים זה בזה, **מוֹדְדִין לָהּ מִן הַיֶּתֶר,** שכולה נעשית עיר אחת, ורואין אותה כאילו היא מליאה בתים.

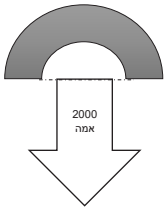

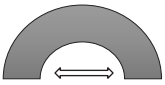

אם יש בין שני ראשי הקשת פחות מ4000 אמה, מודדים מהיתר:

וְאִם לָאו - אם יש בין שני ראשיה יותר מ4000, **מוֹדְדִין לָהּ מִן הַקֶּשֶׁת,** לכל אחד מפתח ביתו.

וְאִם לָאו – אם יש בין שני ראשיה יותר מ4000, **מוֹדְדִין לָהּ מִן הַקֶּשֶׁת,** לכל אחד מפתח ביתו.

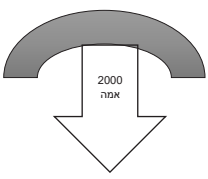

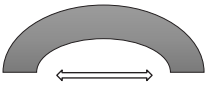

אם יש בין שני ראשי הקשת 4000 מודדים מהקשת

שאלה: הרי במקום אחר שנינו שאם יש הפסק בין צדדי חומה שנפרצה 141 אמה ושליש, הוא נחשב כשתי עיירות, ולמה לגבי קשת אומרת רב הונא שהשיעור הוא 4000 אמה

שואלת הגמרא: **וּמִי אָמַר רַב הוּנָא הָכִי** שהשיעור להבדיל בין שתי צדדדים הוא 4000 אמה, **וְהָאָמַר רַב הוּנָא: חוֹמַת הָעִיר שֶׁנִּפְרְצָה בְּמֵאָה וְאַרְבָּעִים וְאַחַת וּשְׁלִישׁ** - אם רוחב פירצה קמ"א אמות ושליש, שהוא שיעור ב' פעמים שבעים אמה ושיריים, הרי זה כשתי עיירות, ואין מחשיבים את כל השטח כחלק מהעיר.

תשובה: בקשת העיר מופסקת רק בצד אחד. בחומה היא מופסקת משתי צדדים

אָמַר רַבָּה בַּר עוּלָּא: לָא קַשְׁיָא כָּאן בְּרוּחַ אַחַת - עיר העשויה כקשת אינה מובדלת אלא מרוח אחת הלכך עד דהוי ד' אלפים אינו הפסק, **כָּאן מִשְּׁתֵּי רוּחוֹת** - חומת העיר שנפרצה בשתי רוחותיה זו כנגד זו קאמר הלכך כשתי עיירות נינהו וכגון שאין יישוב בחלל העיר כנגד בית הפרצות.

שאלה: הרי ככר שנינו שנותנים קרפף לעיר

שואלת הגמרא: **וּמַאי קָא מַשְׁמַע לַן, דְּנוֹתְנִין קַרְפֵּף לָזוֹ וְקַרְפֵּף לָזוֹ,**

הָא אַמְּרַהּ רַב הוּנָא חֲדָא זִימְנָא דְּתָנַן [עמוד ב] **נוֹתְנִין קַרְפֵּף לָעִיר** [כשבא למדוד התחומין מניח לעיר אויר של שבעים אמה ושיריים שהוא כעיר לבד התחום] **דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר.**

וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: לֹא אָמְרוּ קַרְפֵּף אֶלָּא בֵּין שְׁתֵּי עֲיָירוֹת [לחברן על ידי קרפף שביניהן].

וְאִיתְּמַר, רַב הוּנָא אָמַר: קַרְפֵּף לָזוֹ וְקַרְפֵּף לָזוֹ. וְחִיָּיא בַּר רַב אָמַר: אֵין נוֹתְנִין אֶלָּא קַרְפֵּף אֶחָד לִשְׁנֵיהֶם.

תשובה: כשנפרצה החומה יש צד לומר שנותנים קרפף כיון שכבר היו עיר אחת. בין שתי עיירות יש צד לומר שנותנים קרפף, כיון שהם הורגלו להשתמש בשטח זה כנספח לעיר

צְרִיכָא, דְּאִי אַשְׁמְעִינַן הָכָא [בחומת העיר שנפרצה], הייתי אומר שרק שם אמר רב הונא שנותנים קרפף לזו ולזו לחברן] **מִשּׁוּם דַּהֲוָה לֵיהּ צַד הֵיתֵּר מֵעִיקָּרָא,** שהיו כבר עיר אחת, **אֲבָל הָתָם** - שם בין שתי עיירות, **אֵימָא לָא** - הייתי אומר שלא נותנים קרפף לזו ולזו.

וְאִי אַשְׁמְעִינַן הָתָם - ואם היה משמיע לנו שם בין שתי עיירות, הייתי אומר שרק שם נותנים קרפף, **מִשּׁוּם דְּדָחֲקָא תַּשְׁמִישְׁתַּיְיהוּ** - שדחוק להם להשתמש בקרפף אחד, הלכך קרפף נחשב לכל אחד כחלק מהעיר, וכיון שהעיר צריכה אותם הרי הם כחלק מהעיר, וכששתי הקרפיפות מחוברות, הרי זה כאילו העיירות מחוברות, **אֲבָל הָכָא דְּלָא דָּחֲקָא תַּשְׁמִישְׁתַּיְיהוּ אֵימָא לָא** - אבל כאן בעיר אחת שנפרצה חומתה, ולא היו רגילים להשתמש באויר זה, הייתי אומר שלא ניתן לה קרפף לאויר לתשמישה.

צְרִיכָא - לכן הוצרך רב הונא ללמדנו שבין בזה ובין בזה נותנים קרפף לזו ולזו.

◆◆◆

המרחק בין ביתר לקשת, שעדיין מודדים מהיתר

לעיל שנינו שאם בין שתי קצוות הקשת אין 4000 מודדים מהיתר. מבררת הגמרא: **וְכַמָּה הָוֵי בֵּין יֶתֶר לַקֶּשֶׁת** - כמה המרחק בין היתר לקשת (כפי המסומן בחץ באיור),

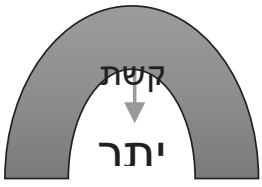

[דעה א':] **רַבָּה בַּר רַב הוּנָא אָמַר: אַלְפַּיִם אַמָּה,** אבל יותר מאלפים, כיון שכאשר יוצא מביתו הולך תחום שלם, אין מודדים מהיתר אלא מהקשת.

[דעה ב':] **רָבָא בְּרֵיהּ דְּרַבָּה בַּר רַב הוּנָא אָמַר: אֲפִילּוּ יָתֵר מֵאַלְפַּיִם אַמָּה.**

[ראיה לדעה ב'] **אָמַר אַבָּיֵי כְּוָותֵיהּ דְּרָבָא בְּרֵיהּ דְּרַבָּה בַּר רַב הוּנָא מִסְתַּבְּרָא** [שאפילו אם המרחק הוא יותר מ2000 מודדים מהיתר], **דְּאִי בָּעֵי הָדַר אָתֵי דֶּרֶךְ בָּתִּים** - שהרי אף אם יש יותר מ2000 מהקשת ליתר, יכול ללכת למקום היתר דרך הבתים סביב הקשת עד שמגיע לאחד מראשי הקשת, ומשם יכול להלך לראשו האחר שהרי תחומיהן נבלעין זה בזה, על כן אין זה נחשב כשתי בתים, ורואין אותה כאילו היא מלאה בתים וחצירות. (בקו בשרטוט רואים את המסלול שהולך בקשת כדי להגיע ליתר)

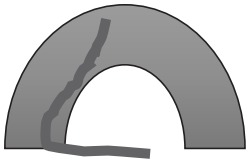

✦✦✦

שנינו במשנה: **הָיוּ שָׁם גְּדוּדִיּוֹת גְּבוֹהוֹת עֶשְׂרָה טְפָחִים כו',** מוציאים את המידה כנגדם.

מַאי גְּדוּדִיּוֹת, אָמַר רַב יְהוּדָה: שָׁלֹשׁ מְחִיצוֹת שֶׁאֵין עֲלֵיהֶן תִּקְרָה, וכל שכן אם מקורות הן מזו לזו בגג שהוא דירה ממש.

ציור גדודיות

ספק: האם מעברים את העיר כשיש בתוך 70 אמה ושיריים שתי מחיצות (מחורבות בתים) שיש עליהן תקרה

אִיבַּעְיָא לְהוּ שְׁתֵּי מְחִיצוֹת וְיֵשׁ עֲלֵיהֶן תִּקְרָה מַהוּ.

הצעת ראיה:

תָּא שְׁמַע, אִלּוּ שֶׁמִּתְעַבְּרִין עִמָּהּ: נֶפֶשׁ שֶׁיֵּשׁ בָּהּ אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת - בנין על הקבר ובסתם הוא עשוי לדירת שומר הקבר, על כן גם אם אין דר בה, הרי היא בית דירה,

וְהַגֶּשֶׁר, וְהַקֶּבֶר [בית הקברות] **שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן בֵּית דִּירָה,**

וּבֵית הַכְּנֶסֶת שֶׁיֵּשׁ בָּהּ בֵּית דִּירָה לַחַזָּן,

וּבֵית עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ בֵּית דִּירָה לַכּוֹמְרִים,

וְהָאוּרְווֹת [סוסים] **וְהָאוֹצָרוֹת** [מחסנים לתבואה ולשמן וליין] **שֶׁבַּשָּׁדוֹת, וְיֵשׁ בָּהֶן בֵּית דִּירָה, וְהַבּוּרְגָנִין שֶׁבְּתוֹכָהּ** [בתוך השדה],

וְהַבַּיִת שֶׁבָּעִיר [באיי הים בתוך ע' אמה ושיריים לעיר] **הֲרֵי אֵלּוּ מִתְעַבְּרִין עִמָּהּ.**

וְאִלּוּ שֶׁאֵין מִתְעַבְּרִין עִמָּהּ: נֶפֶשׁ שֶׁנִּפְרְצָה מִשְּׁתֵּי רוּחוֹתֶיהָ אֵילָךְ וְאֵילָךְ - בנין על הקבר שנפרץ משני רוחות ואין יכולים לדור בה.

וְהַגֶּשֶׁר וְהַקֶּבֶר שֶׁאֵין לָהֶן בֵּית דִּירָה,

וּבֵית הַכְּנֶסֶת שֶׁאֵין לָהּ בֵּית דִּירָה לַחַזָּן,

וּבֵית עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁאֵין לָהּ בֵּית דִּירָה לַכּוֹמָרִים,

וְהָאוּרְווֹת וְהָאוֹצָרוֹת שֶׁבַּשָּׂדוֹת שֶׁאֵין לָהֶן בֵּית דִּירָה,

וּבוֹר וְשִׁיחַ וּמְעָרָה, וְגֻדֵּר וְשׁוֹבָךְ שֶׁבְּתוֹכָהּ [שבשדה] **וְהַבַּיִת שֶׁבַּסְּפִינָה** [שאינו קבוע ופעמים שהוא בתוך שבעים לעיר פעמים שאינו] **אֵין אֵלּוּ מִתְעַבְּרִין עִמָּהּ**

[ביאור הראיה:] **קָתָנֵי מִיהַת נָפֵשׁ שֶׁנִּפְרְצָה מִשְּׁתֵּי רוּחוֹתֶיהָ אֵילָךְ וְאֵילָךְ, מַאי לָאו דְּאֵיכָּא תִּקָּרָה** - וכי אין מדובר שיש תקרה, ואינו מתעבר עם העיר.

דחיית הראיה:

הגמרא דוחה את הראיה: **לָא,** מדובר **דְּלֵיכָּא תִּקָּרָה.** ואין להוכיח מכאן לאופן שיש תקרה.

♦ ♦ ♦

ביאור דין 'בית שבים' מתעבר עמה

שנינו בברייתא: **בַּיִת שֶׁבַּיָּם** מתעבר עמה. שואלת הגמרא: **לְמַאי חֲזֵי** - למה הוא ראוי.

עונה הגמרא: **אָמַר רַב פָּפָּא: בַּיִת שֶׁעָשׂוּי לְפַנּוֹת בּוֹ כֵּלִים שֶׁבַּסְּפִינָה.**

ביאור דין 'מערה' אין מתעברת עמה

שנינו בברייתא: **וּמְעָרָה אֵין מִתְעַבֶּרֶת עִמָּהּ,**

שואלת הגמרא: **וְהָתָנֵי רַבִּי חִיָּיא מְעָרָה מִתְעַבֶּרֶת עִמָּהּ**

עונה הגמרא: **אָמַר אַבָּיֵי כְּשֶׁיֵּשׁ בְּנָיָן עַל פִּיהָ.**

[שואלת הגמרא:] **וְתֵיפּוֹק לֵיהּ מִשּׁוּם בְּנָיָן גּוּפֵיהּ,** ואף בלא המערה, הוא יהיה עיבור לעיר.

[עונה הגמרא:] **לָא צְרִיכָא לְהַשְׁלִים** - אם אין הבנין ראוי לדירה כגון שאין בו ד' על ד' מהניא ליה מערה לאשלומי.

♦ ♦ ♦

יושבי צריפים מודדים להם מפתח בתיהם

אָמַר רַב הוּנָא: יוֹשְׁבֵי צְרִיפִין [דירה של ענפים שאינה קבועה], ואינו קבע הלכך אפילו יש הרבה במקום אחד כשיעור מהלך מאה אמה אין חשובין עיר להיות כארבע אמות, ועל כן **אֵין מוֹדְדִין לָהֶן אֶלָּא מִפֶּתַח בָּתֵּיהֶן** - כל אחד מודד מפתח ביתו אלפים לכל רוח.

שאלה: אם כן במדבר שהרי היו יושבי אוהלים כיצד הלכו את כל המחנה שהוא יותר מג' פרסאות

מֵתִיב רַב חִסְדָּא, במחנה ישראל נאמר: 'וַיִּחֲנוּ עַל הַיַּרְדֵּן מִבֵּית הַיְשִׁימוֹת', **וְאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה (אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן) לְדִידִי חֲזֵי לִי הָהוּא אַתְרָא וְהָוֵי תְּלָתָא פַּרְסֵי עַל תְּלָתָא פַּרְסֵי** - ראיתי מקום זה והוא ג' פרסאות על ג' פרסאות.

וְתַנְיָא כְּשֵׁהֵן נִפְנִין אֵין נִפְנִין לֹא לִפָּנֵיהֶם, וְלֹא לְצִדֵּיהֶן, שמא הענן יפנה לשם, וישאו את

הארון לשם, שהרי אינם יודעים להיכן הענן יפנה, **אֶלָּא לְאַחֲרֶיהָן** - מחוץ לענן שהרי ודאי הענן לא יחזור לאחוריו.

הרי שמי שהיה בראש מחנה ישראל הלך ג' פרסאות, למאחורי המחנה, וישראל במדבר יושבי אהלים היו שאינן קבועין ואפילו הכי מהלכין את כל המחנה כארבע אמות.

תשובה: מחנה ישראל נחשב 'קבוע' כיון שנאמר על פי ה' יחנו

עונה הגמרא: **אֲמַר לֵיהּ רָבָא: דִּגְלֵי מִדְבָּר קָאָמְרַתְּ** - אתה שואל על מחנה ישראל (שבו היו הדגלים, ועל שם זה הוא קרוי 'דגלי מדבר), **כֵּיוָן דִּכְתִיב בְּהוּ "עַל פִּי ה' יַחֲנוּ וְעַל פִּי ה' יִסָּעוּ", כְּמַאן דִּקְבִיעַ לְהוּ דָּמֵי,** חשובה היא חנייתן להיות נידונת קבע.

♦ ♦ ♦

יושבי צריפין שיש ביניהם ג' חצירות של ב' בתים של אבן או עץ, הרי זה נחשב עיר

אָמַר רַב חִינְּנָא בַּר רַב כָּהֲנָא אָמַר רַב אָשֵׁי: אִם יֵשׁ שָׁם שָׁלֹשׁ חֲצֵירוֹת שֶׁל שְׁנֵי בָתִּים [קבועין של אבן או של עץ] **הוֹקְבְּעוּ** בהכי חשיבי עיר וקובעת את כולן.

♦ ♦ ♦

מאמר על יושבי צריפין

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: יוֹשְׁבֵי צְרִיפִין שחונים במקום חדש או חדשים עד שכלה המרעה לבהמות ונוסעין משם ונקבעין במקום אחר, **וְהוֹלְכֵי מִדְבָּרוֹת** [ונשותיהן עמהן], **חַיֵּיהֶן אֵינָן חַיִּים, וּנְשֵׁיהֶן וּבְנֵיהֶן אֵינָן שֶׁלָּהֶן** (יבואר להלן).

תַּנְיָא נָמֵי הָכִי אֶלִיעֶזֶר אִישׁ בִּירְיָא אוֹמֵר: יוֹשְׁבֵי צְרִיפִין כְּיוֹשְׁבֵי קְבָרִים [כמתים לפי שמחוסרין הנאה הן ולוקין ברוחות בזרם ובמטר], **וְעַל בְּנוֹתֵיהֶם הוּא אוֹמֵר: "אָרוּר שׁוֹכֵב עִם כָּל בְּהֵמָה",**

מַאי טַעְמָא [בנותיהן אסורין].

עוּלָּא אָמַר: שֶׁאֵין לָהֶן מֶרְחָצָאוֹת [והולכין במקום רחוק לרחוץ ונשותיהן נזקקות למנאפין לפי שהעיר עזובה מאין איש].

וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: מִפְּנֵי שֶׁמַּרְגִּישִׁין זֶה לָזֶה בִּטְבִילָה [שאין להן מקוואות והולכות הנשים לטבול במקום רחוק וקוראה לחברתה ומרגישין השכנים ויש רשע רודף אחריהן ומתייחד עמהן].

מַאי בֵּינַיְיהוּ, אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ נַהֲרָא דְּסָמִיךְ לְבֵיתָא - נהר שסמוך לבית, שהוא ראוי לטבילה ולא למרחץ, הרגש טבילה אין, שהרי סמוך, אבל יש את הטעם של מרחצאות שהרי הנהר אינו ראוי למרחץ.

♦ ♦ ♦

אָמַר רַב הוּנָא כָּל עִיר שֶׁאֵין בָּהּ יָרָק אֵין תַּלְמִיד חָכָם רַשַּׁאי לָדוּר בָּהּ לְמֵימְרָא דְּיָרָק מְעַלְּיָא וְהָתַנְיָא שִׁלְשָׁה מַרְבִּין אֶת הַזֶּבֶל וְכוֹפְפִין אֶת הַקּוֹמָה וְנוֹטְלִין אֶחָד מֵחֲמֵשׁ מֵאוֹת מִמְּאוֹר עֵינָיו שֶׁל אָדָם וְאֵלּוּ הֵן [יתבאר בדף הבא]

להצנחת יקירכם חייגו: 053-3129507

להנצחת יקירכם חייגו: 053-3129507

יום ראשון טז תשרי תשפ"א **עירובין דף נו**

עיר שאין בה ירק אין ת"ח רשאי לדור בה

אָמַר רַב הוּנָא: כָּל עִיר שֶׁאֵין בָּהּ יָרָק, אֵין תַּלְמִיד חָכָם רַשַּׁאי לָדוּר בָּהּ, לפי שהירק טוב למאכל ונלקח בזול ויכול לעסוק בתורה.

ביאור איזה ירק בריא

שואלת הגמרא: **לְמֵימְרָא דְּיָרָק מְעַלְיָא וְהָתַנְיָא שְׁלֹשָׁה מַרְבִּין אֶת הַזֶּבֶל וְכוֹפְפִין אֶת הַקּוֹמָה וְנוֹטְלִין אֶחָד מֵחֲמֵשׁ מֵאוֹת מִמְּאוֹר עֵינָיו שֶׁל אָדָם וְאֵלּוּ הֵן** (דף נו) **פַּת קִיבָּר וְשֵׂכָר חָדָשׁ וְיָרָק.**

עונה הגמרא: **לָא קַשְׁיָא הָא בְּתוּמֵי וְכָרְתֵי** [שהם טובים, כמו ששנינו במסכת בבא קמא כמה מעלות בשום], **הָא בִּשְׁאָר יַרְקֵי כִּדְתַנְיָא שׁוּם יָרָק** [לשבח], **כְּרִישִׁין חֲצִי יָרָק. נִרְאֶה צָנוֹן נִרְאֶה סַם חַיִּים.**

ביאור איזה שום בריא

בסיום הברייתא שנינו מעלה לצנון. שואלת על כך הגמרא: **וְהָא תַּנְיָא נִרְאֶה צָנוֹן נִרְאֶה סַם הַמָּוֶת.**

עונה הגמרא: **לָא קַשְׁיָא כָּאן בֶּעָלִין** [הרי הם קשין], **כָּאן בְּאֵמָהוֹת** [השורשים, הרי הם יפין].

כָּאן בִּימוֹת הַחַמָּה [הרי הם יפין שמצננין את הגוף], **כָּאן בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים** [הרי הם קשים].

◆◆◆

עיר שיש בה מעלות ומורדות

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: כָּל עִיר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מַעֲלוֹת וּמוֹרָדוֹת, אָדָם וּבְהֵמָה שֶׁבָּהּ מֵתִים בַּחֲצִי יְמֵיהֶן.

מבררת הגמרא: **מֵתִים סָלְקָא דַּעְתָּךְ.**

מבארת הגמרא: **אֶלָּא אֵימָא מַזְקִינִים בַּחֲצִי יְמֵיהֶן** [מפני הטורח].

אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: הָנֵי מוּלְיָיתָא דְּבֵי בֵּירֵי וּדְבֵי נָרֵשׁ [העליות והמורדות שבין העיר 'בי נירי' והעיר 'בני נרש'], **אַזְקְנוּן** [הזקינונו].

◆◆◆

מרבע בריבוע עולם

תָּנוּ רַבָּנַן בָּא לְרַבְּעָהּ מְרַבְּעָהּ בְּרִיבּוּעַ עוֹלָם - עיר שהיא עגולה ועושה ריבוע מסביבה, מניח את הריבוע ישר לפי צדדי העולם, **נוֹתֵן צְפוֹנָהּ** של הריבוע **לְצָפוֹן עוֹלָם, וּדְרוֹמָהּ** של הריבוע **לְדָרוֹם עוֹלָם,**

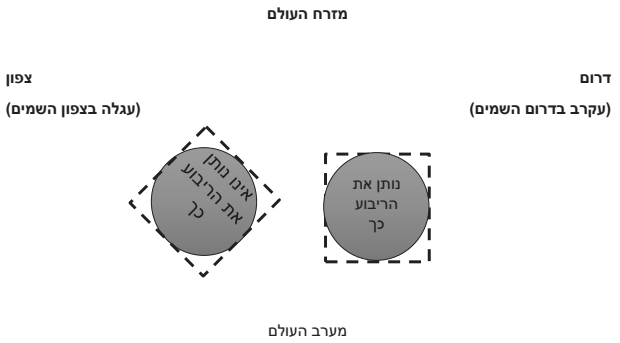

סימן לצדדי העולם: עגלה בצפון ועקרב בדרום

וְסִימָנֵיךְ - והסימן לדעת היכן צד צפון של העולם והיכן הוא צד דרום: **עֶגְלָה בַּצָּפוֹן וְעַקְרָב בַּדָּרוֹם** - בסדרי הכוכבים יש כוכבים שיחד הם נראים בצורת עגלה והם בצד צפון של העולם, ויש כוכבים שנראים יחד בצורת עקרב והם בצד דרום של העולם.

סימן נוסף לצדדי העולם: בתמוז השמש זורחת בקרן צפונית מזרחית. בטבת בקרן דרומית מזרחית. בתשרי ובניסן באמצע המזרח

רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר אִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ לְרַבָּעָה בְּרִיבּוּעַ שֶׁל עוֹלָם, שאינו בקי בכוכבים לדעת על פיהם מה הוא צד צפון ומה הוא צד דרום, **מְרַבָּעָה כְּמִין הַתְּקוּפָה** - הרי הוא יכול לדעת היכן הוא צד צפון והיכן צד דרום על פי מיקום השמש לפי תקופות השנה,

שהשמש מסתובבת כל יום מסביב כדור הארץ, סיבוב שלם, בבוקר היא זורחת ובערב היא שוקעת, ומלבד זה יש סיבוב נוסף שהשמש מתקדמת במשך 365 יום ממזרח לדרום, בתשרי היא נמצאת באמצע בין מזרח למערב, בטבת בצד דרום, בניסן שוב באמצע בין מזרח למערב, ובחודש תמוז היא שוב נמצאת בצד צפון,

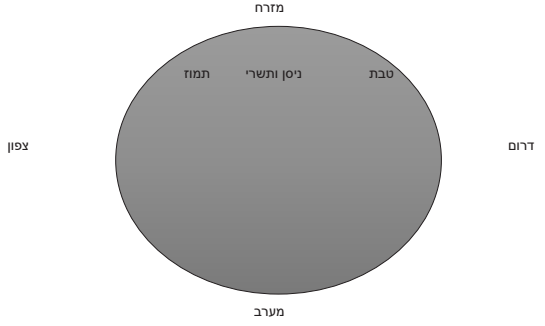

כֵּיצַד, חַמָּה יוֹצְאָה בְּיוֹם אָרוֹךְ וְשׁוֹקַעַת בְּיוֹם אָרוֹךְ זֶה הוּא פְּנֵי צָפוֹן - המקום שבו השמש שוקעת וזורחת ביום הארוך בשנה (בדרך כלל בחודש תמוז), הוא צד צפון.

חַמָּה יוֹצְאָה בְּיוֹם קָצָר וְשׁוֹקַעַת בְּיוֹם קָצָר זֶה הוּא פְּנֵי דָרוֹם - המקום שבו השמש שוקעת וזורחת ביום הקצר בשנה (בדרך כלל בחודש טבת), הוא צד דרום,

תְּקוּפַת נִיסָן וּתְקוּפַת תִּשְׁרֵי, חַמָּה יוֹצְאָה בַּחֲצִי מִזְרָח, וְשׁוֹקַעַת בַּחֲצִי מַעֲרָב - בחודש ניסן ובחודש תשרי שבהם הלילה והיום שווים (בני 12 שעות, היום לא ארוך יותר והלילה לא ארוכה יותר) השמש זורחת ושוקעת באמצע

המסלול היומי של השמש בתמוז, לכן היום ארוך, והלילה קצר (בלילה היא חוזרת מצד צפון):

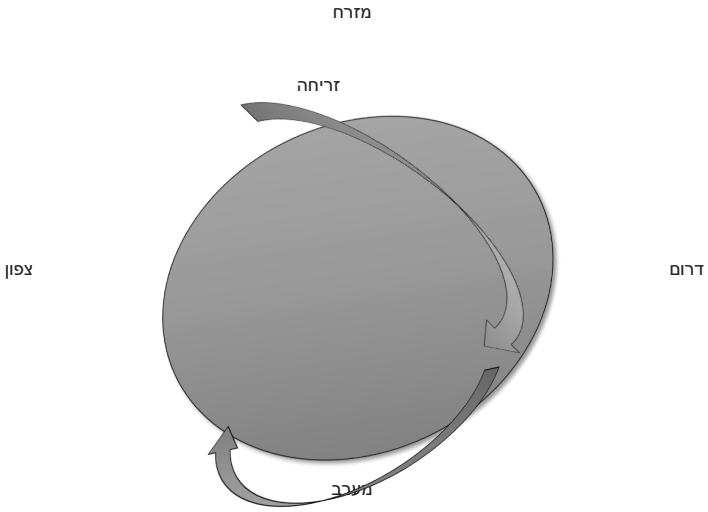

המסלול היומי של השמש בתשרי ובניסן:

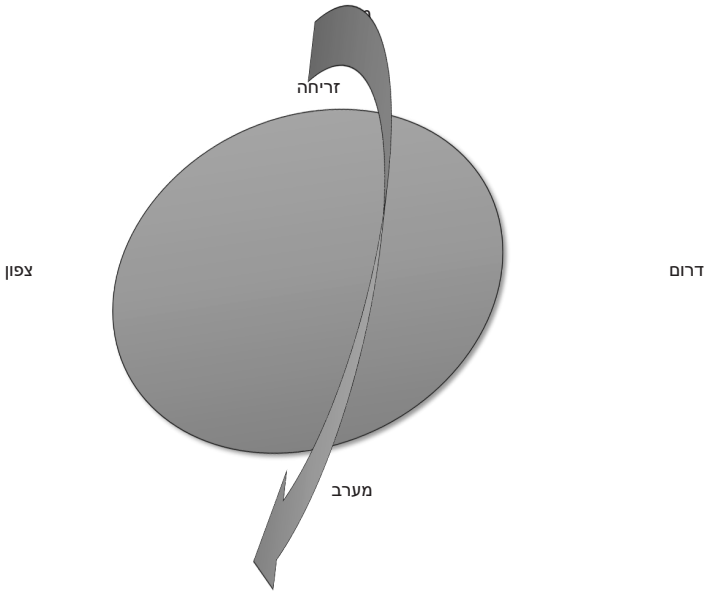

שֶׁנֶּאֱמַר הוֹלֵךְ אֶל דָּרוֹם, וְסוֹבֵב אֶל צָפוֹן, הוֹלֵךְ אֶל דָּרוֹם בַּיּוֹם וְסוֹבֵב אֶל צָפוֹן בַּלַּיְלָה סוֹבֵב סוֹבֵב הוֹלֵךְ הָרוּחַ אֵלּוּ פְּנֵי מִזְרָח וּפְנֵי מַעֲרָב פְּעָמִים מְהַלַּכְתָּן וּפְעָמִים מְסַבַּבְתָּן

החמה הולכת ביום, ובלילה היא מסתובבת, בתמוז היא הולכת ביום (בנטיית הילוכה ממזרח למערב) את צד מזרח (מקרן דרומית מזרחית לקרן דרומית מערבית) ואת צד מערב (מקרן דרומית מערבית לקרן מערבית צפונית).

בטבת היא הולכת ביום (בנטיית הילוכה ממזרח למערב) מהקצה המערבי צפוני לקצה המזרחי צפוני, נמצא שבלילה היא מסתובבת מסביב צד מזרח (מקרן דרומית מזרחית לקרן דרומית מערבית) ומסביב צד מערב (מקרן דרומית מערבית לקרן מערבית צפונית).

רב משרשיא חולק על ביאור זה בסדר הילוך החמה

אָמַר רַב מְשַׁרְשִׁיָא: לֵיתַנְהוּ לְהָנֵי כְּלָלֵי - אין את כללים אלו, **דְּתַנְיָא: לֹא יָצְאָה חַמָּה מֵעוֹלָם מִקֶּרֶן מִזְרָחִית צְפוֹנִית וְשָׁקְעָה בְּקֶרֶן מַעֲרָבִית צְפוֹנִית, וְלֹא יָצְאָה חַמָּה מִקֶּרֶן מִזְרָחִית דְּרוֹמִית וְשָׁקְעָה בְּקֶרֶן מַעֲרָבִית דְּרוֹמִית.**

שעה שמתחילה תקופת ניסן, תמוז, תשרי, טבת

[תקופות השנה: השנה מתחלקת ל4 תקופות. אם נחלק 365 יום ו61 שעות ל4, נמצא שכל תקופה היא 91 יום ו7.5 שעות. (תקופת תמוז הוא היום הכי ארוך בשנה, בו השמש נמצאת בנקודה הכי צפונית, ויש לשמש ביום מסלול ארוך. תקופת טבת הוא היום הכי קצר בשנה, בו השמש נמצאת בנקודה הכי דרומית, ויש לשמש ביום מסלול קצר. תקופת ניסן ותשרי היום והלילה שווים)].

אָמַר שְׁמוּאֵל: אֵין תְּקוּפַת נִיסָן נוֹפֶלֶת אֶלָּא בְּאַרְבָּעָה רְבָעֵי הַיּוֹם - באחד מ4 רבעי היום, כדלהלן: **אוֹ בְּתְחִלַּת הַיּוֹם, אוֹ בְּתְחִלַּת הַלַּיְלָה, אוֹ בַּחֲצִי הַיּוֹם** - חצות היום. **אוֹ בַּחֲצִי הַלַּיְלָה** - חצות הלילה.

לפי שה' תלה את השמש ברקיע בתחילת ליל רביעי בשבוע - וימות החמה 365 ו61 שעות, נמצא שתקופת ניסן מתחילה באחד מ4 זמנים אלו.

וְאֵין תְּקוּפַת תַּמּוּז נוֹפֶלֶת אֶלָּא אוֹ בְּאַחַת וּמֶחֱצָה אוֹ בְּשֶׁבַע וּמֶחֱצָה בֵּין בַּיּוֹם וּבֵין בַּלַּיְלָה.

וְאֵין תְּקוּפַת תִּשְׁרֵי נוֹפֶלֶת אֶלָּא אוֹ בְּשָׁלֹשׁ שָׁעוֹת אוֹ בְּתֵשַׁע שָׁעוֹת בֵּין בַּיּוֹם וּבֵין בַּלַּיְלָה.

וְאֵין תְּקוּפַת טֵבֵת נוֹפֶלֶת אֶלָּא אוֹ בְּאַרְבַּע וּמֶחֱצָה אוֹ בְּעֶשֶׂר וּמֶחֱצָה בֵּין בַּיּוֹם וּבֵין בַּלַּיְלָה

וְאֵין בֵּין תְּקוּפָה לִתְקוּפָה אֶלָּא תִּשְׁעִים וְאֶחָד יוֹם וְשֶׁבַע שָׁעוֹת וּמֶחֱצָה.

בין תקופה לתקופה, משמש כוכב שמשמש חצי שעה לאחר הכוכב ששימש בתחילת התקופה הקודמת

וְאֵין תְּקוּפָה מוֹשֶׁכֶת מֵחֲבֶרְתָּהּ אֶלָּא חֲצִי שָׁעָה - ישנם 7 כוכבים, וכל תחילת שעה משמש כוכב אחר, (כפי המבואר בטבלה 1, ראה לקמן עמוד 62).

כיון שישנם 7 כוכבים, וההבדל בין תקופה לתקופה היא 7 וחצי שעות, יוצא שאם בתחילת ניסן שימש כוכב, ישמש בתחילת תקופת תמוז שהוא 7 וחצי שעות לאחריו, הכוכב שמשמש חצי שעה לאחר ששימש הכוכב ששימש בתחילת ניסן. ובתקופת תשרי ישמש הכוכב שמשמש חצי שעה לאחר מכן, וכך הלאה:

נמצא שאם נפלה תקופת ניסן בתחלת כוכב, תקופת תמוז יפול בחצי כוכב, תשרי בראש לבנה, טבת בחצי לבנה, וכן כולם, (כפי המבואר בטבלה 2, ראה לקמן עמוד 65).

אם תקופת ניסן נופלת בצדק, האילנות נשברות. ואם תקופת טבת נופלת בצדק, הזרעים מתייבשים

וְאָמַר שְׁמוּאֵל: אֵין לְךָ [תחילת] **תְּקוּפַת נִיסָן שֶׁנּוֹפֶלֶת בְּצֶדֶק, שֶׁאֵינָהּ מְשַׁבֶּרֶת אֶת הָאִילָנוֹת.**

וְאֵין לְךָ תְּקוּפַת טֵבֵת שֶׁנּוֹפֶלֶת בְּצֶדֶק, שֶׁאֵינָהּ מְיַבֶּשֶׁת אֶת הַזְּרָעִים.

וְהוּא דְּאִיתְיְלִיד לְבָנָה אוֹ בִּלְבָנָה אוֹ בְּצֶדֶק - וכללים אלו הם רק אם המולד של חודש ניסן או טבת היתה בשעת לבנה, או בשעת צדק. [עמוד ב]

◆◆◆

כיצד מרבעין את העיר

תָּנוּ רַבָּנַן הַמְרַבֵּעַ אֶת הָעִיר עוֹשֶׂה אוֹתָהּ כְּמִין טַבְלָא מְרוּבַּעַת,

וְחוֹזֵר וּמְרַבֵּעַ אֶת הַתְּחוּמִין וְעוֹשֶׂה אוֹתָן כְּמִין טַבְלָא מְרוּבַּעַת.

וּכְשֶׁהוּא מוֹדֵד [תחומי העיר לאחר שריבעה] **לֹא יְמַדּוֹד מֵאֶמְצַע הַקֶּרֶן אַלְפַּיִם אַמָּה** - לא ימדוד זוית של עיר כנגדו באלכסון אלפים לכל קרן וקרן למתוח חוט מתחום קרן זה לתחום קרן זה, **מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַפְסִיד אֶת הַזָּוִיּוֹת.**

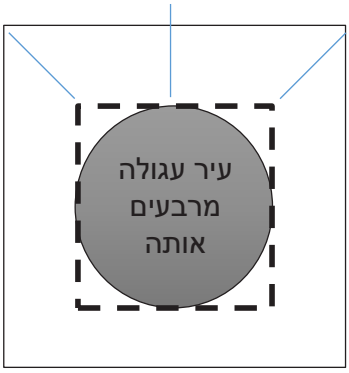

אֶלָּא מֵבִיא טַבְלָא מְרוּבַּעַת שֶׁהִיא אַלְפַּיִם אַמָּה עַל אַלְפַּיִם אַמָּה וּמַנִּיחָהּ בְּקֶרֶן בַּאֲלַכְסוֹנָהּ

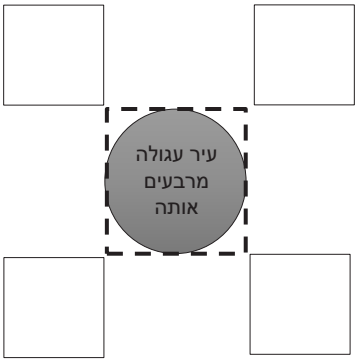

נִמְצֵאתָ הָעִיר מִשְׁתַּכֶּרֶת [במה שרבענוה] **אַרְבַּע מֵאוֹת אַמּוֹת לְכָאן וְאַרְבַּע מֵאוֹת אַמּוֹת לְכָאן** - **400** לכל קרן וקרן, שכשהיתה עגולה לא היה לה אלכסון ועכשיו שריבענוה נתננו לה אלכסון, והיוצא דרך הקרן משתכר 400 אמה לכל צד

נִמְצְאוּ תְּחוּמִין [תחומי הקרנות] **מִשְׁתַּכְּרִין שְׁמוֹנָה מֵאוֹת אַמּוֹת לְכָאן וּשְׁמוֹנָה מֵאוֹת לְכָאן** - במה שנתננו טבלא באלכסון כנגד הקרן ח' מאות לכל קרן.

נִמְצְאוּ הָעִיר וּתְחוּמִין מִשְׁתַּכְּרִין אֶלֶף וּמָאתַיִם לְכָאן וְאֶלֶף וּמָאתַיִם לְכָאן, 400 בכל צד של אלכסון העיר ו800 באלכסון של ריבוע ה2000.

אָמַר אַבָּיֵי: וּמַשְׁכַּחַתְּ לַהּ בְּמָתָא דְּהָוְיָא תְּרֵי אַלְפֵי אַתְּרֵי אַלְפֵי.

בטבלה זו רואים, את יום תליית המאורות בתחילת ליל רביעי, ואזי התחילה תקופת ניסן **בתחילת הלילה.**

שנת החמה מסתיימת לאחר 365 יום ו6 שעות – ואזי מתחילה תקופת ניסן החדשה 6 שעות לאחר תחילת ליל חמישי **שהוא חצות הלילה**.

	א	ב	ג	ד	ה	ו	ז
ניסן				.1	.2	.3	.4
	.5	.6	.7	.8	.9	.10	.11
	.12	.13	.14	.15	.16	.17	.18
	.19	.20	.21	.22	.23	.24	.25
אייר	.26	.27	.28	.29	.30	.31	.32
	.33	.34	.35	.36	.37	.38	.39
	.40	.41	.42	.43	.44	.45	.46
	.47	.48	.49	.50	.51	.52	.53
	.54	.55	.56	.57	.58	.59	.60
סיון	.61	.62	.63	.64	.65	.66	.67
	.68	.69	.70	.71	.72	.73	.74
	.75	.76	.77	.78	.79	.80	.81
	.82	.83	.84	.85	.86	.87	.88
תמוז	.89	.90	.91	.92 *	.93	.94	.95
	.96	.97	.98	.99	.100	.101	.102
	.103	.104	.105	.106	.107	.108	.109
	.110	.111	.112	.113	.114	.115	.116
אב	.117	.118	.119	.120	.121	.122	.123
	.124	.125	.126	.127	.128	.129	.130
	.131	.132	.133	.134	.135	.136	.137
	.138	.139	.140	.141	.142	.143	.144
אלול	.145	.146	.147	.148	.149	.150	.151
	.152	.153	.154	.155	.156	.157	.158
	.159	.160	.161	.162	.163	.164	.165
	.166	.167	.168	.169	.170	.171	.172
	.173	.174	.175	.176	.177	.178	.179
תשרי	.180	.181	.182	.183 **	.184	.185	.186
	.187	.188	.189	.190	.191	.192	.193
	.194	.195	.196	.197	.198	.199	.200
	.201	.202	.203	.204	.205	.206	.207
חשון	.208	.209	.210	.211	.212	.213	.214
	.215	.216	.217	.218	.219	.220	.221
	.222	.223	.224	.225	.226	.227	.228
	.229	.230	.231	.232	.233	.234	.235
כסלו	.236	.237	.238	.239	.240	.241	.242
	.243	.244	.245	.246	.247	.248	.249
	.250	.251	.252	.253	.254	.255	.256
	.257	.258	.259	.260	.261	.262	.263
	.264	.265	.266	.267	.268	.269	.270
טבת	.271	.272	.273	.274 ***	.275	.276	.277
	.278	.279	.280	.281	.282	.283	.284
	.285	.286	.287	.288	.289	.290	.291
	.292	.293	.294	.295	.296	.297	.298
שבט	.299	.300	.301	.302	.303	.304	.305
	.306	.307	.308	.309	.310	.311	.312
	.313	.314	.315	.316	.317	.318	.319
	.320	.321	.322	.323	.324	.325	.326
אדר	.327	.328	.329	.330	.331	.332	.333
	.334	.335	.336	.337	.338	.339	.340
	.341	.342	.343	.344	.345	.346	.347
	.348	.349	.350	.351	.352	.353	.354
ניסן	.355	.356	.357	.358	.359	.360	.361
	.362	.363	.364	.365			

* תקופת תמוז 7.5 שעות לאחר תחילת הלילה, 91 יום ו7.5 שעות לאחר תקופת ניסן. ** תקופת תשרי 3 שעות לאחר תחילת היום, 91 יום ו7.5 שעות לאחר תקופת תמוז. *** תקופת טבת 10 וחצי שעות לאחר תחילת היום, 91יום ו7.5 שעות לאחר תקופת תמוז.

והסימן הוא: אזגי – א' תחילת ליל ניסן, תקופת ניסן. ז' לאחר 7.5 שעות מתחילת הלילה, תקופת תמוז. ג', 3 שעות לאחר תחילת היום תקופת תשרי. י' – לאחר 10 וחצי שעות בתחילת היום תקופת תמוז.

[רש"י מביא סימן לשעות – **אזח גיח** – א' ניסן בתחילת שעה **א. ז'ח** – תמוז **בז' וחצי. ג** – תמוז **ג'** שעות. **י'ח'** - תשרי **י'** שעות **וחצי**]

בטבלה זו רואים, את השנה השניה. תקופת ניסן מתחילה בחצות הלילה של יום חמישי (6 שעות לאחר תחילת הלילה).

לאחר 365 יום ו6 שעות מסיימת שנת החמה, נמצא שתקופת ניסן החדשה מתחילה 12 שעות לאחר תחילת ליל שישי שהוא **תחילת היום** (יום שישי בבוקר).

	א	ב	ג	ד	ה	ו	ז
ניסן					.1	.2	.3
	.4	.5	.6	.7	.8	.9	.10
	.11	.12	.13	.14	.15	.16	.17
	.18	.19	.20	.21	.22	.23	.24
אייר	.25	.26	.27	.28	.29	.30	.31
	.32	.33	.34	.35	.36	.37	.38
	.39	.40	.41	.42	.43	.44	.45
	.46	.47	.48	.49	.50	.51	.52
	.53	.54	.55	.56	.57	.58	.59
סיון	.60	.61	.62	.63	.64	.65	.66
	.67	.68	.69	.70	.71	.72	.73
	.74	.75	.76	.77	.78	.79	.80
	.81	.82	.83	.84	.85	.86	.87
תמוז	.88	.89	.90	.91	.92 *	.93	.94
	.95	.96	.97	.98	.99	.100	.101
	.102	.103	.104	.105	.106	.107	.108
	.109	.110	.111	.112	.113	.114	.115
אב	.116	.117	.118	.119	.120	.121	.122
	.123	.124	.125	.126	.127	.128	.129
	.130	.131	.132	.133	.134	.135	.136
	.137	.138	.139	.140	.141	.142	.143
אלול	.144	.145	.146	.147	.148	.149	.150
	.151	.152	.153	.154	.155	.156	.157
	.158	.159	.160	.161	.162	.163	.164
	.165	.166	.167	.168	.169	.170	.171
	.172	.173	.174	.175	.176	.177	.178
תשרי	.179	.180	.181	.182	.183 **	.184	.185
	.186	.187	.188	.189	.190	.191	.192
	.193	.194	.195	.196	.197	.198	.199
	.200	.201	.202	.203	.204	.205	.206
חשון	.207	.208	.209	.210	.211	.212	.213
	.214	.215	.216	.217	.218	.219	.220
	.221	.222	.223	.224	.225	.226	.227
	.228	.229	.230	.231	.232	.233	.234
כסלו	.235	.236	.237	.238	.239	.240	.241
	.242	.243	.244	.245	.246	.247	.248
	.249	.250	.251	.252	.253	.254	.255
	.256	.257	.258	.259	.260	.261	.262
	.263	.264	.265	.266	.267	.268	.269
טבת	.270	.271	.272	.273	.274	.275 ***	.276
	.277	.278	.279	.280	.281	.282	.283
	.284	.285	.286	.287	.288	.289	.290
	.291	.292	.293	.294	.295	.296	.297
שבט	.298	.299	.300	.301	.302	.303	.304
	.305	.306	.307	.308	.309	.310	.311
	.312	.313	.314	.315	.316	.317	.318
	.319	.320	.321	.322	.323	.324	.325
אדר	.326	.327	.328	.329	.330	.331	.332
	.333	.334	.335	.336	.337	.338	.339
	.340	.341	.342	.343	.344	.345	.346
	.347	.348	.349	.350	.351	.352	.353
ניסן	.354	.355	.356	.357	.358	.359	.360
	.361	.362	.363	.364	.365		

* תקופת תמוז שעה וחצי לאחר תחילת הבוקר, 91 יום ו7.5 שעות לאחר תקופת ניסן. ** תקופת תשרי 9 שעות לאחר תחילת הבוקר, 91 יום ו7.5 שעות לאחר תקופת תמוז. *** תקופת טבת 4 וחצי שעות לאחר תחילת הלילה 91יום ו7.5 שעות לאחר תקופת תמוז.

והסימן הוא: ואטד – ו' 6 שעות לאחר תחילת ליל ניסן, תקופת ניסן. א' 1.5 שעות מתחילת היום, תקופת תמוז. ט', 9 שעות לאחר תחילת היום תקופת תשרי. ד' – 4 וחצי שעות לאחר תחילת הלילה תקופת תמוז.

[רש"י מביא סימן לשעות – **ואח טדח – ו** - ניסן לאחר 6 שעות **א'ח** – תמוז ב**א' וחצי. ט** – תמוז **ט'** שעות. **ד'ח'** - תשרי **ד'** שעות **וחצי**].

בטבלה זו רואים, את השנה השלישית. תקופת ניסן מתחילה 12 שעות לאחר תחילת ליל שישי שהוא **תחילת היום** (יום שישי בבוקר).

לאחר 365 יום ו6 שעות מסיימת שנת החמה, נמצא שתקופת ניסן החדשה מתחילה 18 שעות לאחר תחילת ליל שבת שהוא **בחצות היום**

	א	ב	ג	ד	ה	ו	ז
ניסן						1	.2
	.3	.4	.5	.6	.7	.8	.9
	.10	.11	.12	.13	.14	.15	.16
	.17	.18	.19	.20	.21	.22	.23
אייר	.24	.25	.26	.27	.28	.29	.30
	.31	.32	.33	.34	.35	.36	.37
	.38	.39	.40	.41	.42	.43	.44
	.45	.46	.47	.48	.49	.50	.51
	.52	.53	.54	.55	.56	.57	.58
סיון	.59	.60	.61	.62	.63	.64	.65
	.66	.67	.68	.69	.70	.71	.72
	.73	.74	.75	.76	.77	.78	.79
	.80	.81	.82	.83	.84	.85	.86
תמוז	.87	.88	.89	.90	.91	.92	.93
	.94	.95	.96	.97	.98	.99	.100
	.101	.102	.103	.104	.105	.106	.107
	.108	.109	.110	.111	.112	.113	.114
אב	.115	.116	.117	.118	.119	.120	.121
	.122	.123	.124	.125	.126	.127	.128
	.129	.130	.131	.132	.133	.134	.135
	.136	.137	.138	.139	.140	.141	.142
	.143	.144	.145	.146	.147	.148	.149
אלול	.150	.151	.152	.153	.154	.155	.156
	.157	.158	.159	.160	.161	.162	.163
	.164	.165	.166	.167	.168	.169	.170
	.171	.172	.173	.174	.175	.176	.177
תשרי	.178	.179	.180	.181	.182	.183	.184
	.185	.186	.187	.188	.189	.190	.191
	.192	.193	.194	.195	.196	.197	.198
	.199	.200	.201	.202	.203	.204	.205
חשון	.206	.207	.208	.209	.210	.211	.212
	.213	.214	.215	.216	.217	.218	.219
	.220	.221	.222	.223	.224	.225	.226
	.227	.228	.229	.230	.231	.232	.233
כסלו	.234	.235	.236	.237	.238	.239	.240
	.241	.242	.243	.244	.245	.246	.247
	.248	.249	.250	.251	.252	.253	.254
	.255	.256	.257	.258	.259	.260	.261
	.262	.263	.264	.265	.266	.267	.268
טבת	.269	.270	.271	.272	.273	.274	.275
	.276	.277	.278	.279	.280	.281	.282
	.283	.284	.285	.286	.287	.288	.289
	.290	.291	.292	.293	.294	.295	.296
שבט	.297	.298	.299	.300	.301	.302	.303
	.304	.305	.306	.307	.308	.309	.310
	.311	.312	.313	.314	.315	.316	.317
	.318	.319	.320	.321	.322	.323	.324
אדר	.325	.326	.327	.328	.329	.330	.331
	.332	.333	.334	.335	.336	.337	.338
	.339	.340	.341	.342	.343	.344	.345
	.346	.347	.348	.349	.350	.351	.352
	.353	.354	.355	.356	.357	.358	.359
ניסן	.360	.361	.362	.363	.364	.365	

* תקופת תמוז 7.5 שעות לאחר תחילת הבוקר, 91 יום ו7.5 שעות לאחר תקופת ניסן. ** תקופת תשרי 3 שעות לאחר תחילת הלילה, 91 יום ו7.5 שעות לאחר תקופת תמוז. *** תקופת טבת 10 וחצי שעות לאחר תחילת הלילה 91יום ו7.5 שעות לאחר תקופת תמוז.

והסימן הוא: אזגי – א' תחילת יום ניסן, תקופת ניסן. ז' לאחר 7.5 שעות מתחילת היום, תקופת תמוז. ג', 3 שעות לאחר תחילת הלילה תקופת תשרי. י' – לאחר 10 וחצי שעות מתחילת הלילה תקופת תמוז.

[רש"י מביא סימן לשעות – **אזח גיח** – א' ניסן בתחילת שעה **א. ז'ח** – תמוז בז' וחצי. **ג** – תשרי **ג'** שעות. **י'ח'** - תשרי **י'** שעות וחצי].

טבלה 1

השעה	א	ב	ג	ד	ה	ו	ז
1. תחילת הלילה	כוכב	צדק	נוגה	שבתי	חמה	לבנה	מאדים
2.	לבנה	מאדים	כוכב	צדק	נוגה	שבתי	חמה
3.	שבתי	חמה	לבנה	מאדים	כוכב	צדק	נוגה
4.	צדק	נוגה	שבתי	חמה	לבנה	מאדים	כוכב
5.	מאדים	כוכב	צדק	נוגה	שבתי	חמה	לבנה
6.	חמה	לבנה	מאדים	כוכב	צדק	נוגה	שבתי
7.	נוגה	שבתי	חמה	לבנה	מאדים	כוכב	צדק
8.	כוכב	צדק	נוגה	שבתי	חמה	לבנה	מאדים
9.	לבנה	מאדים	כוכב	צדק	נוגה	שבתי	חמה
10.	שבתי	חמה	לבנה	מאדים	כוכב	צדק	נוגה
11.	צדק	נוגה	שבתי	חמה	לבנה	מאדים	כוכב
12.	מאדים	כוכב	צדק	נוגה	שבתי	חמה	לבנה
13. תחילת היום	חמה	לבנה	מאדים	כוכב	צדק	נוגה	שבתי
14.	נוגה	שבתי	חמה	לבנה	מאדים	כוכב	צדק
15.	כוכב	צדק	נוגה	שבתי	חמה	לבנה	מאדים
16.	לבנה	מאדים	כוכב	צדק	נוגה	שבתי	חמה
17.	שבתי	חמה	לבנה	מאדים	כוכב	צדק	נוגה
18.	צדק	נוגה	שבתי	חמה	לבנה	מאדים	כוכב
19.	מאדים	כוכב	צדק	נוגה	שבתי	חמה	לבנה
20.	חמה	לבנה	מאדים	כוכב	צדק	נוגה	שבתי
21.	נוגה	שבתי	חמה	לבנה	מאדים	כוכב	צדק
22.	כוכב	צדק	נוגה	שבתי	חמה	לבנה	מאדים
23.	לבנה	מאדים	כוכב	צדק	נוגה	שבתי	חמה
24.	שבתי	חמה	לבנה	מאדים	כוכב	צדק	נוגה

טבלה 2

1	תקופת ניסן	כוכב
2		לבנה
3		שבתי
4		צדק
5		מאדים
6		חמה
7		נוגה
7 וחצי	חצי תקופת תמוז	כוכב
1 וחצי		לבנה
2 וחצי		שבתי
3 וחצי		צדק
4 וחצי		מאדים
5 וחצי		חמה
6 וחצי		נוגה
7 וחצי		כוכב
1	תשרי	לבנה

שבתי				2
צדק				3
מאדים				4
חמה				5
נוגה				6
כוכב				7
לבנה	תקופת טבת		חצי	7 וחצי
שבתי				1 וחצי
צדק				2 וחצי
מאדים				3 וחצי
חמה				4 וחצי
נוגה				5 וחצי
כוכב				6 וחצי
לבנה				7 וחצי

מהדורה זו מתייחדת בהגשת דברי הגמרא באופן שהלומד מקבל באופן ברור את ה"צורתא דשמעתתא", נושאי הסוגיא, השיטות והראיות.
בסיום הלימוד הסוגיא ברורה לפני הלומד, מסוכמת במוחו ובליבו.
הביאור ערוך באופן שהלומד "לומד" את הסוגיא ובכך קונה קנין בדף.
הכותרות לפני כל נושא והקיטוע לכל סוגיא מהווים תוספת בהירות כמאמר חז"ל "ליתן רווח בין פרשה לפרשה".
מעלות אלו יחד עם חדשנות ההגשה והאותיות המאירות הם האבן השואבת ללומדים חדשים גם ישנים לחיבור העמוק עם מהדורה זו.

להנצחת המהדורה, מסכת או חוברת 0533129507
a0533129507@gmail.com

בס"ד
ניתן לשמוע שיעור 7 דפים [בשיעור אחד]
במס' 036171111 - קול הלשון
ולהקיש * 70 - 700

9771565598004 40
גמרא ופירושה י"ב תשרי תשפ"א 30/09/2020

077755090 מס.עוג ע"ז